

Examensarbete

Våren 2009

Lärarytbildningen

Utbildning inom Kriminalvården

En kvalitativ komparativ innehållsanalys av de lokala
arbetsplanerna i Region Syd

Författare

Magnus Borg
Martin Persson

Handledare

Joakim Thelander

Utbildning inom Kriminalvården

En kvalitativ komparativ innehållsanalys de lokala arbetsplanerna i Region Syd

Magnus Borg

Martin Persson

Abstract

Syftet med detta examensarbete är att med hjälp av en kvalitativ komparativ innehållsanalys nå en djupare förståelse och kunskap kring innehållet och likvärdigheten i samtliga lokala arbetsplanerna inom Kriminalvården, Region Syd. Vi kommer bland annat att belysa likvärdigheten avseende dimensioner såsom kvalitet, studerandeinflytande och utformning. Vid analysen använder vi relevanta teorier och tidigare forskning, som behandlar rehabilitering, organisationsteori och gräsrotsbyråkrati för att förklara vad eventuella skillnader i de lokala arbetsplanerna kan bero på. Resultat av vikt som presenteras är att antagnings- och urvalsprocessen likvärdigt beskrivs i samtliga lokala arbetsplaner. Inom Region Syd ges, enligt de lokala arbetsplanerna, klienterna samma förutsättningar till studiemotiverande samtal som kan intressera klienten till studier. De lokala arbetsplanerna visar på variationer och avsaknad av klarhet om hur verksamheten skall utvärderas, liksom tydliga angivelser av vad studerandeinflytande innebär. Uppfylls en saklig beskrivning av områdena ovan i arbetsplanerna kan en mer likvärdig utbildning för klienten uppnås inom Region Syd. I arbetet diskuteras även fördelarna att tillämpa ett gemensamt språk. Slutligen önskar vi att poängtera Kriminalvårdens vision ”Bättre ut”. Rehabiliteringstanken har präglat svensk kriminalvårdspolitik sedan 1800-talets början och utbildningen har sedan dess fått en allt viktigare roll för att nå detta mål.

Ämnesord: klientutbildning, lokal arbetsplan, likvärdighet, kriminalvård, Lärcentrummodellen

Innehåll

Förord	5
1. Introduktion.....	6
1.1 Inledning.....	6
1.2 Syfte	9
1.3 Disposition	9
1.4 Frågeställningar	10
2. Forsknings- och litteraturbakgrund.....	11
2.1 Fängelsehistorik med koppling till rehabilitering.....	11
2.2 Från regelstyrning till mål- och resultatstyrning.....	13
2.3 Lokal arbetsplan.....	14
2.4 Lärcentrummodellen	16
2.5 Likvärdighet i utbildning och arbetsplaner	18
2.6 Polycys och organisationsteori	19
3. Metod och material	22
3.1 Kvalitativ metod	22
3.2 Kvalitativ innehållsanalys	24
3.3 Validitet och reliabilitet.....	24
3.4 Urval och avgränsning.....	25
3.5 Forskningsetik.....	26
3.6 Källkritik och källmaterial	27
4. Genomgång av de lokala arbetsplanerna	29
4.1 Utformningen av de lokala arbetsplanerna.....	29
4.2 Individuell arbetsplan likställd ett ”levande dokument”	32
4.3 Studerandeinflytande.....	33
4.4 Lokala utvecklingsmål för Lärcentrum.....	35
4.5 Utvärdering och uppföljning av den lokala verksamheten.....	36
4.6 Klientkontrakt för studier i Lärcentrum	37
5. Diskussion.....	39
5.1 Styrande dokument och de lokala arbetsplanerna	39
5.2 Variationer mellan de lokala arbetsplanerna.....	41
5.3 Socialt samspel kopplat till de lokala arbetsplanerna.....	44
5.4 Utvecklingsförslag för de lokala arbetsplanerna	45
5.5 Metoddiskussion och förslag till vidare forskning.....	46
6. Sammanfattning.....	48
7. Förteckning över litteratur och andra källor	50
7.1 Tryckta källor	50

7.2 Elektroniska dokument	51
8. Bilagor.....	
Bilaga 1	
Bilaga 2	

Förord

Vi vill i första hand tacka vår handledare Joakim Thelander som varit ett fantastiskt stöd och som givit oss ovärderlig feedback under författandet av examensarbetet. Vi vill även tacka våra respektive som stöttat oss och haft förståelse för både de sena timmar och tidiga morgnar som arbetet medfört. Ett tack riktas även till rektorn samt pedagoger inom Region Syd som delgivit oss kontakter samt de lokala arbetsplanerna. Slutligen vill vi än en gång tacka Joakim för hans ypperliga handledning.

Magnus Borg och Martin Persson

Maj 2009 Kristianstad

1. Introduktion

I detta kapitel önskar vi ge en tydlig och klar presentation av ämnesområdet samt att ge en motivering till varför vi valt att fördjupa oss inom detsamma. Vi kommer även att presentera arbetets syfte och frågeställningar som ligger till grund för dess genomförande och resultat.

1.1 Inledning

”Gemensamt för allt arbete i kriminalvården är den grundläggande synen på en human kriminalvård. Du ska kunna tro på människans möjlighet till förändring.”¹

Den obligatoriska grundskolan och den för många ungdomar efterföljande gymnasieskolan präglar deras uppväxt och den sociala fostran som varje elev erhåller genom skolåren. Tiden skolungdomar tillbringar inom skolväsendet skall berika deras liv såväl socialt, som emotionellt och intellektuellt. För skolungdomar blir denna tid viktig i deras liv, eftersom de då utvecklas från att vara barn till att bli vuxna individer som fostrats till att vara demokratiska medborgare som kan ”delta i samhällslivet genom att ge sitt bästa i ansvarig frihet”.² Alla ungdomar fullföljer dock inte den obligatoriska eller den frivilliga skolformen beroende av olika anledningar: frånvaro, missbruk och motivationsbrist. Dessa individer får inte den fostran som skolväsendet bidrar med, men ges chansen att utbilda sig under senare år i livet genom andra skolformer, såsom den kommunala vuxenutbildningen.

En annan form av utbildning som individer som blivit dömda till påföljder inom Kriminalvården kan ansöka till är klientutbildningen som bedrivs genom *Lärcentrummodellen*³. Denna utbildning som Kriminalvården erbjuder kan möta olika utbildningsbehov, då några efterfrågar en grundläggande kompetens, inom grundskola eller gymnasieskola, medan andra efterfrågar kompetenser av mer kompletterande karaktär, till exempel enstaka kompletterande gymnasiebetyg. Utbildningen som erbjuds Kriminalvårdens klienter⁴ motsvarar samhällets kommunala vuxenutbildning och alla kurser som ges följer nationella kursplaner från Skolverket

¹ Kriminalvården. (2009), (u t) [www]. Hämtat från

<http://kriminalvarden.se/templates/KVV_PortalTargets_____1987.aspx> Publicerat (u å) Hämtat 1 maj, 2009

² Utbildningsdepartementet, *Läroplan för de frivilliga skolformerna* 1994, Lpf94

³ Kriminalvården. (2007), *Kriminalvårdens riktlinjer för klientutbildning* [www]. Hämtat från

<http://www.nordvux.net/download/2102/riktlinjer_for_klientutbildning.pdf> Publicerat april, 2007. Hämtat 14 april, 2009

⁴ Terminologin som används för att beskriva personer som avtjänar rättsliga påföljder är: klient, intagen, brottsling, fänge. Inom klientutbildningen finns ingen definitiv term att beskriva de studerande. Vi har i detta examensarbete därför valt att bruka begreppet klient, vilket vi anser ha en neutral betoning

och ger likaså betyg.⁵ Utbildning ser Kriminalvården, liksom vi, som en relevant del av klienternas rehabilitering och återanpassning till ett vardagsliv efter påföljdens slut. Denna kategori människor är ofta i ett stort behov av utbildning. I rapporten *Kartläggning av intagnas utbildningsbakgrund – studiebehov* presenteras statistik som visar på att endast cirka 40 procent av de intagna kan redovisa en fullföljd obligatorisk grundskola och hela elva procent har inte fullföljt någon utbildning överhuvudtaget. Dessutom visar statistiken på att de unga intagna i större utsträckning än de äldre intagna inte fullföljt sina utbildningar. Vad som vi ser som positivt är att Kriminalvården kan erbjuda en vuxenutbildning med ett stort utbud av kurser samt att omkring 30 procent av de intagna under år 2007 deltog i någon form av *klientutbildning*, vilket till antalet motsvarar 3 746 klienter⁶

Klienternas ringa utbildningsnivå kräver därmed betydande pedagogiska insatser och skicklighet från läraren och studieledaren då de som tidigare nämnts uppvisar en stor spridning av kunskaper och färdigheter som läraren skall kunna bemöta. Utbildningen utgör alltså en viktig del av rehabiliteringen där pedagogen står inför utmaningen att ge klienterna kunskaper, färdigheter samt fostran som ett led till återanpassning till ett liv utan kriminella tendenser. För att uppfylla detta mål bör läraren tillämpa ett ”engagerat, kunnigt, reflekterande och klientnära ledarskap [som] är grunden för en framgångsrik kriminalvård”.⁷

Precis som i kommunala och privata skolor utformas det vid Lärcentrum på varje kriminalvårdsanstalt en *lokal arbetsplan*⁸, vilket de är skyldiga till enligt skollagen. Planen sammanfattas i Skolverkets antologi *Vägar till lokal arbetsplan* enligt följande:

Enligt skolförordningarna ska varje skola ha en lokal arbetsplan. Det finns inga direktiv för hur den ska se ut, men det sägs uttryckligen att arbetsplanen ska utarbetas under medverkan av lärare, övrig personal och elever.⁹

⁵ Kriminalvården. (2007), *Kriminalvårdens riktlinjer för klientutbildning* [www]. Hämtat från <http://www.nordvux.net/download/2102/riktlinjer_for_klientutbildning.pdf> Publicerat april, 2007. Hämtat 14 april, 2009

⁶ Eriksson Gustavsson & Samuelsson, *Kartläggning av intagnas utbildningsbakgrund – studiebehov*, 2007: 8-58 och Ole-Johan Eikeland, Terje Manger och Arve Asbjørnsen (red.). (2008). *Utdanning, utdanningsønske og –motivasjon* [www]. Hämtat från <<http://www.norden.org/pub/uddannelse/uddannelse/sk/TN2008592.pdf>> Publicerat september 2008. Hämtat 6 april, 2009

⁷ Kriminalvården. (2007), *Bättre ut* [www]. Hämtat från <http://www.kriminalvarden.se/upload/om_kriminalvarden/dokument/Visionen_webb.pdf> Publicerat september 2007. Hämtat 17 april, 2009

⁸ På varje anstalt utformas en lokal arbetsplan för studier på anstaltens Lärcentrum. Vi kommer att analysera de lokala arbetsplanerna på Lärcentrumen inom Region Syd. Regionen består av nio kriminalvårdsanstalter, varav två anstalter delar lokal arbetsplan med annan anstalt i regionen. Arbetets empiriska material kommer alltså att bestå utav totalt sju lokala arbetsplaner

⁹ Skolverket, *Vägar till lokal arbetsplan*, 1998: 3

Målet med den lokala arbetsplanen är att klargöra de gemensamma rutinerna från det att en klient anländer till anstalten till att ett betyg kan dokumenteras för klienten. Den lokala arbetsplanen skall även innehålla uppföljning och utvärdering av både de studerande och verksamheten i sig. I den lokala arbetsplanen skall det dessutom, för varje kalenderår, dokumenteras ett begränsat antal mål om vilka man beslutat lokalt för att gynna och utveckla utbildningsverksamheten.¹⁰ Den lokala arbetsplanens betydelse bör alltså till fullo tas i beaktande vid samtliga utbildningsinstitutioner. Det anges exempelvis i Lpf94 att utbildningsinstitutioner skall upprätta lokala arbetsplaner som skall följas upp och utvärderas i förhållande till verksamhetens resultat för att säkra utbildningsinnehållet, studerandeflytandet samt undervisningsklimatets kvalitet.¹¹

Under lärarutbildningen kommer lärarstuderande sällan i kontakt med andra skolformer än de traditionella: kommunal eller privat grundskola och gymnasieskola. Därför finner vi det intressant både för eget intresse och för andra lärarstuderande att erhålla fördjupade kunskaper om en alternativ skolform, såsom Kriminalvårdens klientutbildning. Vi ser klientutbildningen som en delvis obeaktad utbildningsform och som ett sällan belyst praktiserande av läraryrket som vi vill åskådliggöra för andra blivande lärare, som detta examensarbete i första hand riktar sig till.

Ämnesområdet blir intressant för vår målgrupp just eftersom det svarar mot ovanstående och utgör en alternativ undervisningsform liksom en ovanlig arbetsplats för en lärare. Ämnesområdet finner vi även intressant att belysa eftersom Lärcentrummodellen, vilken senare kommer att åskådliggöras i arbetet, är ett nyligen påbörjat arbetssätt inom Kriminalvården liksom bruket av lokala arbetsplaner inom verksamheten.¹² Vi vill främst utföra *en mer inträngande kvalitativ analys av innehållet i klientutbildningens lokala arbetsplaner*. Dessa lokala dokument har en betydelsefull roll och lärarna skall förhålla sig till dessa planer i utövandet av sitt arbete. Forskning kring planer och policys utgör ett stort fält inom organisationsforskning, men det finns en ringa mängd skriven litteratur och forskning som specifikt rör vårt examensarbets ämnesområde. Med vårt bidrag till vetenskapsområdet kan vi erbjuda ny kunskap eller åtminstone nya perspektiv. Vår målsättning är att examensarbetet skall bidra med ett resultat som kan utgöra ett underlag eller en kunskapskälla från vilken andra forskare kan ta vid och därefter genomföra ytterligare fördjupad forskning inom

¹⁰ Kriminalvården. (2007), *Kriminalvårdens riktlinjer för klientutbildning* [www]. Hämtat från <http://www.nordvux.net/download/2102/riktlinjer_for_klientutbildning.pdf> Publicerat april, 2007. Hämtat 14 april, 2009

¹¹ Utbildningsdepartementet, Lpf94

¹² Kriminalvården. (2007), *Kriminalvårdens riktlinjer för klientutbildning* [www]. Hämtat från <http://www.nordvux.net/download/2102/riktlinjer_for_klientutbildning.pdf> Publicerat april, 2007. Hämtat 14 april, 2009

ämnesområdet. Möjligen kan arbetet också väcka ett intresse för andra lärarstuderande rörande undervisning inom Kriminalvårdens regi.

I mötet mellan pedagog och klient uppstår en situation där de båda åtnjuter ett utbyte av kunskap och erfarenheter beroende av varandra. I detta möte präglas och styrs de båda parterna av den lokala arbetsplan som upprättats på anstaltens Lärcentrum. I skollagen anges att ”utbildning skall inom varje skolform vara likvärdig varhelst den anordnas i landet”.¹³ Alltså måste de olika anstaltens lokala arbetsplaner omfatta likvärdiga mål, liksom inom andra skolformer, men att vägarna till måloppfyllelsen givetvis kan utformas olika av den eller dem som formulerat arbetsplanen. Vi menar att det därför är intressant att undersöka likvärdigheten mellan Lärcentrumens lokala arbetsplaner i Region Syd, som är en av sex kriminalvårdsregioner i Sverige.

1.2 Syfte

Syftet med vårt examensarbete är att med hjälp av en kvalitativ komparativ innehållsanalys nå en djupare förståelse och kunskap kring innehållet och likvärdigheten i Kriminalvårdens lokala arbetsplaner. Vi anser att utbildning bör ses som bredare än bara grundskola och gymnasieskola och vi vill därför belysa ett alternativt område där undervisning och utbildning sker, nämligen inom Kriminalvården och den klientutbildning de erbjuder. Vi kommer bland annat att belysa likvärdigheten avseende dimensioner såsom kvalitet, studerandeflytande och utformning. Vi är intresserade att lära mer om hur man inom Kriminalvården arbetar med lokala arbetsplaner i det målrelaterade arbetet för att klienterna skall erhålla en likvärdig utbildning som inom andra skolformer.

1.3 Disposition

Vi kommer att utföra en kvalitativ komparativ innehållsanalys av Kriminalvårdens samtliga lokala arbetsplaner inom Region Syd, dess nio anstalter¹⁴, och genom analysen belysa och diskutera skillnader och likheter i utformandet av de lokala arbetsplanerna. Vid analysen används relevanta teorier och tidigare forskning för att förklara vad eventuella skillnader i de lokala arbetsplanerna kan bero på. I den avslutande diskussionen ges även förslag på hur arbetet kan utvecklas för att befrämja likvärdigheten i de lokala arbetsplanerna.

¹³ SFS 1985: 1100, 1 kap 2 och 9 §§, *Skollagen*

¹⁴ Se bilaga 1 för en förteckning av anstalterna

1.4 Frågeställningar

- Hur är de lokala arbetsplanerna utformade?
- Uppfyller de lokala arbetsplanerna styrdokumentens riktlinjer? Finns det skillnader mellan olika institutioners lokalt framskrivna arbetsplaner?
- Vilka dimensioner betonas i de lokala arbetsplanerna?
- Skiljer sig arbetsplanerna till utseende och innehåll åt i förhållande till varandra? Vad kan eventuella skillnader bero på?
- Kan de lokala arbetsplanerna förbättras så att de bättre uppfyller likvärdighetskriteriet?

2. Forsknings- och litteraturbakgrund

Avsikten med denna bakgrund är att presentera relevant forskning och teoretiska perspektiv som skall ligga till grund för den komparativa analysen samt för det avslutande diskussionskapitlet.

2.1 Fängelsehistorik med koppling till rehabilitering

Det här avsnittet kommer att i korta drag beskriva den historiska utveckling som har skett inom den svenska fångvården för att slutligen diskutera kriminalvårdens utseende i skrivande stund. Historiken är relevant då den påvisar huvudfundamenten i tanken om både fångvård och utbildning.

Innan ett brott kan efterföljas med ett straff så måste det finnas någon form av reglerande samhällsnormer, lagar, detta i sin tur ställer krav på att det existerar ett beslutsfattande organ, lagstiftare. Straffet som påföljd skall verka som ett hinder/hot så att människor undviker att begå brottsliga handlingar. Redan i de tidiga civilisationerna kan det tänkas att en accepterad samhällsnorm existerade, annars hade ett kaos verkat konstant som ett hinder för progression. I Moses lag så är det principen, öga för öga, tand för tand som är den rådande för att straffa den som syndat. Detta synsätt har under senare tid försvunnit som straffpåföljd och numera kännetecknas svensk kriminalvårdspolitik av en mer human filosofi, att straffet i sig skall ha en så liten åverkan som möjligt på klienten. Debatten om humanare behandling av kriminalklienterna startade under 1800-talets första del.¹⁵

Vid riksdagssamlingen i Stockholm år 1840 skulle bland annat en skrift behandlas, *Om straffet och straffanstalter*. Författaren av verket var till en början okänd men det uppdagades senare att kronprinsen Oskar I hade nedtecknat skriften. Kronprinsen lade fram styrkan i en omstrukturering av landets fångelser. Inspirationen var hämtad från två amerikanska fängelsesystem, Auburn och Philadelphia, som i sin tur hämtade sina grundtankar från armén och klosterverksamheter.¹⁶ I korta drag så fungerade systemet enligt följande: brottslingen satt i en ensamcell totalt isolerad från andra där han eller hon skulle sättas i hårt arbete. Den enda kontakten brottslingen tilläts ha med övriga världen var med de anställda tjänstemännen och särskilt anställda själssörjare. Tanken var att genom det hårda arbetet, ensamheten och samtalen med själssörjaren skulle brottslingen komma till insikt om sin synd och på så sätt nå bot för att bli

¹⁵ Rudstedt, *I fängelse*, 1994: 9

¹⁶ Foucault, *Övernakning och straff*, 2003: 277ff och Rudstedt, 1994: 16

en bättre människa.¹⁷ Vid fängelserna skulle en hård disciplin hållas i första hand gentemot de intagna, då vid minsta regelöverträdelse, men även fångvårdarna kunde straffas om de misskötte sig i tjänsten. Disciplinen fungerade som en trygghet för de intagna i den bemärkelse att det inte fanns utrymme för fler lagöverträdelser innanför murarna¹⁸. Den primära målsättningen ändrades från förvaring till förbättring och det är första gången som denna tanke existerar i Sverige¹⁹. Foucault menar att ett fängelse inte bara kan låsa in individer utan att ägna en tanke på rehabilitering för då skulle påföljden redan från början sakna inverkan på den intagne.²⁰

Detta kom att bli startskottet för en allt humanare syn på fången och straffet vilket kom att präglade alla reformer som genomförs under hela 1900-talet och in i det nya millenniet. Under det tidiga 1900-talet så avskaffades först dödsstraff i fredstid, 1921, sedan även prygel som disciplinerande åtgärd innanför fängelsemurarna år 1938.²¹ Prygel eller spöstraff hade nästan hundra år tidigare, 1855, avskaffats som straffpåföljd för ett begånget brott i det civila på grund av den förnedrande samt omänskliga behandling som påföljden hade. Dödsstraff som brottspåföljd omöjliggör en förbättring av den intagne, snarare ser det enbart till att likvidera ett problem istället för att finna en lösning. Grundläggande skolning kom att erbjudas åt de fångar som var i behov av en sådan för att med tiden bli en allt mer utvecklad form av sysselsättning bakom murarna. Idag är klientutbildningen som Kriminalvården erbjuder en del i den rehabilitering som de intagna ges. Utbildning är relevant för att kunna verka i dagens föränderliga samhälle och ses därför som viktig även inom Kriminalvården.

I princip så eftersträvar skola och kriminalvård att uppfylla en gemensam värdegrundsfråga som lanserades under 1800-talet, nämligen att individen efter fullföljd tid skall komma ut som en bättre människa. Att den intagne bättre skall vara anpassad för att kunna verka i det föränderliga samhälle som existerar idag där utbildningen spelar en viktig roll.

I kriminalvårdens vapen [logotyp] ingår två nycklar. De är tänkta som en tidslinje där silvernyckeln låser in det tidigare livet och där guldnyckeln öppnar för det nya ... för att vi ska nå verksamhetsmålen, ”Bättre ut”.²²

¹⁷ Rudstedt, 1994: 10f

¹⁸ Foucault, 2003: 277ff

¹⁹ Rudstedt, 1994: 15

²⁰ Foucault, 2003: 279

²¹ Dödsstraffet avskaffades i krigstid 1973 och det förbjöds enligt grundlagen 1975

²² Kriminalvården. (2007), *Bättre ut* [www]. Hämtat från

<http://www.kriminalvarden.se/upload/om_kriminalvarden/dokument/Visionen_webb.pdf> Publicerat september 2007. Hämtat 17 april, 2009

Utbildning är alltså idag en viktig del inom Kriminalvården som skall vara likvärdig med andra skolformer. I nästa avsnitt diskuterar vi hur denna likvärdighet skulle åstadkommas.

2.2 Från regelstyrning till mål- och resultatstyrning

Wahlström redogör i sin doktorsavhandling *Om det förändrade ansvaret för skolan* hur begreppet likvärdighet inom det svenska skolväsendet förändras under 1990-talet. Likvärdighetsbegreppet skulle tidigare uppnås genom en centraliseringsmodell med en central- och regelstyrd skola. Likvärdigheten skulle enligt modellen garanteras av existensen av ett statligt regelverk som styrde skolans resurser och lärarnas tjänster. Med ansvarspropositionen från år 1990²³ följde ett nytänkande som hade innebörden att staten fick släppa sina tidigare regler. Enligt propositionen skulle likvärdigheten istället garanteras av mål, riktlinjer och utvärderingar. Idag är det decentraliseringsmodellen och dess vision om en mål- och resultatstyrd skola som präglar verksamheten. Denna senare modell implementeras i dagens skola genom skollagar, styrdokument och lokala arbetsplaner. I ett system med mål- och resultatstyrning kom läroplanen att bli ett än viktigare redskap för lärarens yrkespraktik. Anledningen till denna omorganisation var, enligt Wahlström, att skolkommissionen önskade att det lokala inflytandet över undervisningen skulle öka, så att skolor därmed bättre skulle kunna anpassa sig efter lokala förhållanden och behov. Syftet med omstruktureringen var att skolstyrelsen i samråd med rektor, lärare, elever och föräldrar tillsammans skulle kunna frambringa den skola som de ansåg önskansvärd.²⁴

I läroplanen som trädde i kraft år 1994, Lpo94, infördes styrning med mål som skulle vara precisa och möjliga att utvärdera. Det infördes två slags mål, strävansmål och uppnåendemål som en lösning på den motsättning som fanns kring synsättet på vad kunskap är. De två motsatta perspektiven var om kunskap i skolan i utbildningen skulle ses som bildning utan ett i förväg bestämt mål, eller som kunskap i form av konkreta mål som det tidigare systemet tillämpat. I Lpo94 motsvarar strävansmålen det ovan nämnda första perspektivet om bildning medan uppnåendemålen motsvarar det senare kunskapsperspektivet. Dock har uppnåendemålen kommit att dominera skolornas arbete och de har fått en status som mer kan liknas vid ett krav än en målsättning. Likvärdigheten i skolor skall garanteras av gemensamma mål och behöriga lärare, men kom till trots att resultera i en för eleverna brist på likvärdig utbildning.²⁵

²³ Proposition 1990/91:18 *Om ansvaret för skolan*

²⁴ Wahlström, *Om det förändrade ansvaret för skolan*, 2002: 205

²⁵ Wahlström, 2002: 79ff

Management by objectives is in itself an open system that offers many opportunities. The discussion about education linked to the thinking in School for Education (SOU 1992:94) anticipating goal orientation's own curriculum, Lpo94, can serve as an example that the framework for management by objectives is wide. Many avenues open to reach the goal. This is where the potential of being goal oriented lies, in an opportunity to harbour people's creativity and competency. If many avenues of reaching ones goals are kept open, there is also an opportunity for many different people to participate, to be a part from the very beginning of the group that will enjoy success.²⁶

Målorienterade styrsystem ger alltså, enligt utdraget ovan, upphov till att lärare kan uppnå målen genom varierade förfaranden. Om många vägar hålls öppna genom det styrande dokumentet kan alltså dess potential uppnås och flera personers kompetens och kreativitet kan tas till bruk i praktiken. Om flera olika vägar till kunskap och bildning hålls öppna i arbetsplanen ger det upphov till att fler kan arbeta efter den och tillsammans lyckas med att förverkliga arbetsplanen i deras yrkespraktik.²⁷ Dock ställer detta krav på personalen att de besitter goda färdigheter rörande samarbete samt att de är kreativa i sitt arbete, annars riskerar fördelarna med målorienterade styrsystem att gå om intet. Annan kritik mot att arbeta med målorienterade styrsystem är att det kan vara tidskrävande och ibland svårt att omsätta målen i praktisk handling. Även att styrsystemet öppnar för många vägar till måluppfyllelse kan för pedagoger upplevas som oroande. Då pedagoger kan komma att ifrågasätta sitt eget agerande om denne gör "det rätta" för att uppfylla målen.

2.3 Lokal arbetsplan

I den lokala arbetsplanen omformuleras de mål som är satta av Skolverket och kommunen på ett sådant vis att de blir genomförbara för varje enskild skola. Tolkandet av de nationella målen sker genom ett samarbete mellan de anställda lärarna och rektorn inom verksamheten, på en del skolor kan även eleven involveras. Det är i slutändan rektorns ansvar att se till att den lokala arbetsplanen sedan följs och uppnås. Denna procedur tar olika former beroende på vilken skola som är undersökningsunderlag, dock bör utformandet vila på en demokratisk anda där delaktighet och dialog premieras annars kan delar av verksamheten exkluderas.²⁸

Alla inom verksamheten skall sträva efter att uppnå likartade resultat med hjälp av den lokala arbetsplanen. För att göra en jämförelse så kan den lokala arbetsplanen liknas vid en taktik som

²⁶ Wahlström, 2002: 271-272

²⁷ Wahlström, 2002: 79ff

²⁸ Alexandersson, *Dialog och reflektion*, 1998: 14, Utbildningsdepartementet, Lpf94 och Andersson, *Aktionsforskning och skolans arbetsplaner*, 1998: 21-23

används i lagidrotter som fotboll, för att nämna en. Är alla inom laget införstådda med den rådande taktiken och har förstått sin uppgift så blir laget bättre och har på så sätt större möjligheter till att nå de önskvärda resultaten. Skulle dock någon eller några inom laget frångå den rådande taktiken och börja inta en mera egocentrisk roll så minskar möjligheterna att nå framgångar. Den lokala arbetsplanen skall vara en plattform som alla kan utgå från, söka sig till för att finna trygghet och vara utformad så att alla inom verksamheten förstår den.²⁹

Möjligheten att ha ett gemensamt språk inom läraryrket är något som har debatteras flitigt under en längre tid. Detta arbete i sig avser ej att tillföra något nytt till den debatten, dock bör denna fråga belysas när det talas om lokala arbetsplaner. Alexandersson menar att språket gör det möjligt för människor att förstå varandra, att det är en förutsättning för att kunna formulera en gemensam värdegrund. Språket möjliggör en dialog mellan flera olika parter för att se och kunna lösa olika problem. För att främja utvecklingen inom verksamheten så erfordras en gemensam reflektion som bygger på de uppsatta målen som i sin tur kan leda till ett mer utvecklat yrkesspråk på arbetsplatsen.³⁰

Läroplanerna har en viktig roll vid utformandet av den lokala arbetsplanen, i dessa beskrivs nämligen målen för varje skolform i sin helhet. Den lokala arbetsplanen har för avsikt att belysa verksamhetens förfarande när det gäller uppfyllandet av målen, när det gäller de enskilda ämnena så fyller de olika kursplanerna samma funktion. Som tidigare nämnts använder sig skolan av två termer för att beskriva förfarandet, strävansmål och uppnåendemål. De belyser vad skolan strävar efter och de kunskapskrav som ställs på eleven vid avslutad skolgång.³¹

En form av kontrollfunktion existerar för att se om de uppsatta målen nås och sedan den senaste läroplanen togs i bruk 1994 har nationella prov samt diagnostiskt material funnits som underlag för kontroll. Via nationella utvärderingar kan den statliga förvaltningen bedöma om de uppsatta målen fullföljs och uppnås. Verksamheten kan även via utvärderingar ses över och eventuellt revidera den lokala arbetsplanen.³² Utvärdering är en viktig del för att kunna kvalitetssäkra utbildningen som ges i verksamheten, dialogen mellan de verksamma på skolan är ett viktigt instrument vid detta moment.³³

²⁹ Alexandersson, 1998: 13-15 och Andersson, *Aktionsforskning* 1998: 23-25

³⁰ Alexandersson, 1998: 13-15

³¹ Andersson, 1998: 23

³² Andersson, 1998: 23-24

³³ Alexandersson, 1998: 9f

2.4 Lärcentrummodellen

Detta avsnitt kommer att skildras relativt utförligt då vi förutsätter att mottagaren inte har så stor kännedom om Lärcentrummodellen. För cirka tio år sedan fastställdes rollfördelningen rörande vuxenutbildning. Statens roll fastställdes till att stödja dess utveckling medan kommuner, folkbildningsorganisationer och högskolor fick ansvaret att realisera utbildningsformen. År 2002 bildades ett nationellt Centrum för Flexibelt Lärande, CFL, vars uppdrag var att främja utvecklingen av det flexibla lärandet i hela Sverige. Den sista september år 2008 avvecklade CFL sin verksamhet, eftersom ett nytt skede då tog vid. Kommuner och folkbildningsorganisationer fick då enligt lag, utan statlig delaktighet, ansvaret för både utveckling och genomförande av utbildning.³⁴

Från och med den 1 januari 2008 började Kriminalvården inom klientutbildningen istället tillämpa den så kallade Lärcentrummodellen³⁵. Det innebar att Kriminalvården från ovan angivna datum stod som huvudman för utbildningen, det vill säga ansvariga inför Skolverket och har rätt att utfärda betyg till klienterna. Modellen innebär att verksamheten delas upp i nätverk av Lärcentrum placerade på kriminalvårdsanstalter runt om i landet. Till ett Lärcentrum är en eller flera pedagoger kopplade och de leds av en rektor med ett övergripande verksamhetsansvar. Alla lärare i nätverket är behöriga att undervisa och sätta betyg upp till en gymnasial nivå inom sitt eller sina ämnen. Alltså finns det på kriminalvårdsanstalterna lärare med olika ämnesbehörigheter för att täcka in samtliga kurser som ges i ordinarie vuxenutbildning, komvux. Studierna bedrivs likaså inom olika ämnesområden, på olika nivåer och framförallt i klienternas egen takt. Klienterna studerar antingen sitt ämne som närstudierande, med anstaltsläraren som studieledare, eller som distansstudierande, med anstaltsläraren som handledare och med en lärare från en annan anstalt med rätt behörighet som studieledare. Modellen medför att varje studerande således alltid har en utbildad lärare till lokalt stöd i själva undervisningssituationen, även om ämnesläraren personligen befinner sig på annan plats. Varje lärare har även ansvaret att se till så att de lokalt studerande, när- och distansstudierande, bedriver sina studier planenligt.

Denna utbildningsverksamhet bedrivs på närmare 60 anstalter över hela landet och därmed är en central samordning av distansstudierna nödvändig. På huvudkontoret, beläget i Norrköping, finns

³⁴ Centrum för flexibelt lärande & Lena Nydahl. (2008), (u t) [www]. Hämtat från <http://www.cfl.se/fran_strategi_till_aktivitet.pdf> Publicerat september 2007. Hämtat 17 april, 2009 Hämtat 7 april, 2009 Publicerad september 2008

³⁵ Kriminalvården. (2007), *Kriminalvårdens riktlinjer för klientutbildning* [www]. Hämtat från <http://www.nordvux.net/download/2102/riktlinjer_for_klientutbildning.pdf> Publicerat april, 2007. Hämtat 14 april, 2009

en central samordningsfunktion för studerande och lärare dit de kan vända sig för stöd i studie- och yrkesvägledningsfrågor och för tilldelning av ämneslärare om den studerande sökt en kurs där det saknas behörig lärare på den aktuella anstalten. I Kriminalvårdens beskrivning av Lärcentrummodellen anges:

Den stora utmaningen i samband med förändringen av klientutbildningen har varit nödvändigheten av att se Kriminalvården i ett helhetsperspektiv och släppa det lokala perspektivet. Fokus kan dock inte ligga på vad som ter sig lämpligast för den lokala anstalten eller organisationen utan måste i stället ligga på klienten – som är allas vårt gemensamma ansvar oavsett var i landet han befinner sig. Klienten är ju sällan stationär på en anstalt utan flyttar mellan olika enheter.³⁶

Då alla Lärcentrum inom Kriminalvården är sammanlänkade kan man enligt modellen erhålla ett nationellt perspektiv och en samsyn på verksamheten. Det ger möjligheter att arbeta långsiktigt genom att fortbilda lärarna i nätverket, bygga upp rutiner för kommunikation och dokumentation samt att lärarnas arbete sker utifrån en och samma värdegrund och alltså följer vuxenutbildningens nationella styrdokument.³⁷ Verksamheten i ett Lärcentrum skall följa de nationella styrdokument. Dessa är: förordningen *Om utbildning vid kriminalvård i anstalt* (2007:152), förordningen *Om kommunal vuxenutbildning* (2002:1012), skollagen, läroplanen för de frivilliga skolformerna 1994 (Lpf 94), kursplaner, betygskriterier samt riktlinjerna för Kriminalvårdens klientutbildning (2007:4).

Rektorns funktion är att hålla samman de anställda lärarna i nätverket, att vara ansvarig för den pedagogiska ledningen samt att utfärda betygen som lärarna sätter i sina ämnen. I Lärcentrumet arbetar lärarna både med när- och distansundervisning, där båda undervisningsformerna utgör viktiga delar av lärarens tjänst. Lärare inom Kriminalvårdens klientutbildning bör vara beredda att ha uppemot ett tjugotal distanselever kopplade till sina ämnen. Lärarrollen inom Kriminalvården beskrivs, enligt Kriminalvårdens riktlinjer³⁸, som likvärdig, det vill säga att den i grunden inte skiljer sig från lärarrollen i mer traditionella former av lärarprofession.

³⁶ Kriminalvården. (2007), *Kriminalvårdens klientutbildning – Lärcentrummodellen* [www]. Hämtat från <http://www.nordvux.net/download/2185/larcentrum_modellen.pdf> Publicerat augusti, 2007. Hämtat 12 april, 2009

³⁷ Kriminalvården. (2007), *Kriminalvårdens riktlinjer för klientutbildning* [www]. Hämtat från <http://www.nordvux.net/download/2102/riktlinjer_for_klientutbildning.pdf> Publicerat april, 2007. Hämtat 14 april, 2009

³⁸ Kriminalvården. (2007), *Kriminalvårdens riktlinjer för klientutbildning* [www]. Hämtat från <http://www.nordvux.net/download/2102/riktlinjer_for_klientutbildning.pdf> Publicerat april, 2007. Hämtat 14 april, 2009

Vid varje Lärcentrum skall klienterna erbjudas möjligheten till utbildning likvärdig den kommunala vuxenutbildningen och utbildningen skall även uppfylla krav på likvärdighet mellan anstalterna. Ett Lärcentrum bör därför uppvisa en stor flexibilitet så att antalet som studerar utifrån egna behov, efter sin individuella studieplan och i sitt eget tempo kan maximeras. Lärcentrummodellen skall även vara studieförberedande för klienterna så att de kan fortsätta eller kanske avsluta studierna utanför anstalten. En viktig del för att modellen skall fungera är likvärdigheten som i nästa avsnitt kommer att behandlas.

2.5 Likvärdighet i utbildning och arbetsplaner

En bärande princip i den svenska skolan är utbildningens likvärdighet. Enligt vuxenutbildningslagen skall: ”utbildningen [...] vara likvärdig inom varje utbildningsform varhelst den anordnas i landet”.³⁹ Det finns inte en innebörd av begreppet likvärdighet som är allmänt vedertagen, utan den ges olika uttolkningar beroende av situationen. Likvärdighetsbegreppet bygger på samhällets värdegrundande satser. En av dessa satser innebär att alla studerande utefter sina förutsättningar skall erhålla ett utbyte av skolan och vad den erbjuder. Då skolsystemets styrdokument idag är målrelaterade måste utbildningsinstitutioner och dess personal, såsom ett Lärcentrum inom Kriminalvården, lokalt och professionellt utforma undervisningen som de önskar för att därmed kunna uppnå de fastställda målen. Vid bedömning av likvärdigheten mellan olika undervisningsinstitutioner bör man ha som mål att undersöka om det finns variationer som placerar sig utanför ett tidigare uppsatt ramverk, det vill säga utanför en accepterad tolkning av likvärdighetsbegreppet. I ett Lärcentrum inom Kriminalvården bör likvärdigheten därför vara förenlig med den utarbetade vägledning som finns till de lokala arbetsplanerna⁴⁰ och med lärarnas professionalitet eftersom de själva utformar arbetsplanen lokalt för varje Lärcentrum.⁴¹

Att bedöma likvärdigheten i utbildning är en svår och komplicerad uppgift. Övergången från en central regelstyrning där likvärdigheten ansågs reglerad genom likformighet till dagens decentraliserade mål- och resultatstyrning underlättar heller inte uppgiften. Utvecklingen ledde till olikheter i organisation och utbud inom uppsatta ramar, Skolverkets styrdokument. Likvärdigheten består alltså idag av hur väl undervisningsinstitutionerna kan organisera och genomföra undervisning som samtidigt är förenlig med Skolverkets utgångsvillkor. Bedömning av likvärdigheten blir därför en fråga om huruvida dagens undervisningsinstitutioners personal

³⁹ Utbildnings- och kulturdepartementet. (2005), Vuxenutbildningslag. [www]. Hämtat från < <http://www.regeringen.se/content/1/c6/04/90/99/ae325e43.pdf> > Publicerat 2007. Hämtat 29 april, 2009

⁴⁰ Se bilaga 2

⁴¹ Skolverket, *Likvärdighet – ett delat ansvar*, 1996: 10-13

uppfyller det förtroende och ansvar som decentraliseringen och avregleringen givit dem. Den lokala arbetsplanen har för uppfyllelsen av en likvärdig utbildning en betydande roll som ett styrdokument som leder personalen samt skapar förutsättningar för en likvärdig utbildning.⁴²

2.6 Polycys och organisationsteori

Framväxten av mål- och resultatstyrning inom utbildningsväsendet under 1990-talet innebar ett tydligt försök att operationalisera mål för verksamheten, utifrån dessa mål mer aktivt nyttja olika handlingsalternativ och slutligen utvärdera resultat utifrån dem.⁴³ Detta system innebar att politikernas uppgift var att formulera mål- och resultatstyrande handlingar, som både skall baseras på politiska mål och folkets önskemål och behov. Dessa politiskt definierade styrdokument skall därefter tillämpas och nyttjas i praktiken av tjänstemän, däribland lärare. Om målen är allt för vaga, komplexa eller motsägelsefulla blir de svåra att infria då de samtidigt inte ger tillräckligt goda ramar för aktörerna de berör. Å andra sidan är klara mål dock ingen garant för måluppfyllelse, utan det kan finnas motstånd eller problem av olika slag som motverkar dem.⁴⁴ Motståndet kan vara i form av vagt formulerade mål som öppnar för olika tolkningar som i slutändan kan leda till att det jobbas efter ”eget huvud” snarare än efter målformuleringen.

Motstånd som ovan beskrivs även av Lipsky, som skriver i *Street-level bureaucracy*⁴⁵ om street-level bureaucrats eller motsvarande begrepp översatt till svenska, gräsrotsbyråkrater. Lärare är en av de kategorier som kan benämnas som gräsrotsbyråkrater, då de i sin yrkesutövning utefter etablerade ramar agerar självständigt i lärandesituationer med eleven, eller klienten. Gräsrotsbyråkraten verkställer alltså inte endast organisationens policy, lokala arbetsplanen, utan denne omskapar den delvis i sitt dagliga handlande i kontakten med klienter. Direktiven i den lokala arbetsplanen kan komma att förenklas av gräsrotsbyråkrater, lärare, som skall verkställa innehållet som ibland sker inom ramen för planen men ibland inte. Den lokala arbetsplanen kan upplevas som otillräcklig eller till och med orimlig att bedriva sitt arbete utefter av läraren om det saknats delaktighet vid utformandet av denna.⁴⁶

Det finns mycket litteratur inom området policy- och organisationsforskning. Vi har valt att presentera Kärreman och Rennströms tankar och idéer som vi menar är ett bra verktyg för att

⁴² Skolverket, *Likvärdighet – ett delat ansvar*, 1996: 10-13

⁴³ Christiansen m.fl. *Organisationsteori för offentlig sektor*, 2005: 114-121

⁴⁴ Christiansen mfl. 2005: 114-121

⁴⁵ Lipsky, *Street-level bureaucracy*, 1980: 3-23

⁴⁶ Lipsky, 1980: 3-23

belysa styrning av organisationer, såsom klientutbildningen. Kärreman och Rennström diskuterar tre olika typer av styrning: resultatstyrning, normativ styrning och beteendestyrning.⁴⁷ Kortfattat önskas ett specifikt resultat vid nyttjande av resultatstyrning, vid normativ styrning är avsikten att individer skall börja tänka och känna på ett specifikt sätt och slutligen är avsikten med beteendestyrning att uppnå ett specifikt agerande hos individerna inom organisationen. I organisationer är vanligen en typ av styrning dominerande, men den kompletteras ofta med andra styrformer. Inom klientutbildningen i Region Syd, menar vi, att de lokala arbetsplanerna tydligast kan liknas vid någon form av beteendestyrning, varav vi nedan kommer att redogöra för denna styrform.⁴⁸

Ledningsinsatser med avsikt att styra beteenden har huvudsakligen syftet att utforma och möjliggöra uppföljning av en arbetsprocess. Normalt sker det genom att arbetet förenklas, konkretiseras eller strömlinjeformas så att hinder för arbetet minimeras. Det kan motsvaras av klientutbildningens arbete med lokala arbetsplaner som åsyftar att förtydliga lärarnas ansvar och arbete vid Lärcentrumet. Beteendestyrning bör dock betraktas som en generell kategori som i sig innehåller flera olika metoder för styrning. En av dessa metoder är den byråkratiska styrningen vilken även är en av de mest tillämpade, beskrivna och dokumenterade metoderna för organisationsstyrning.⁴⁹

Kärreman och Rennström pekar ut opersonliga regler vilka fungerar som guider för organisationens medlemmar, i detta fall lärarna, som centrala för den byråkratiska styrningsmetoden. De menar även att rutinisering och standardisering är kännetecknande för styrningsmetoden. Byråkratisk styrning handlar således om ett nedtecknat regelverk som definierar organisationsmedlemmarnas arbete och uppgifter. Det menar vi kan motsvaras av de styrdokument, läroplaner, kursplaner, betygskriterier och lokala arbetsplaner som lärare inom vuxenutbildningen, såsom Kriminalvårdens klientutbildning, är skyldiga att arbeta efter. Enligt Kärreman och Rennstams beskrivning kan de lokala arbetsplanerna alltså ses som en form av beteendestyrning.⁵⁰

I tjänstearbeten finns som regel en extra styrkomponent – kunden, som deltar vid den transaktion som sker vid ett tjänstutbyte. Inom vuxenutbildning, såsom klientutbildningen, kan kunden ses som likställd en studerande i detta tjänstutbyte. Kunden, eller den studerande, är

⁴⁷ Kärreman & Rennström, *Styrning – beteende, resultat och normer*, 2007: 153-175

⁴⁸ Kärreman & Rennström, 2007: 174-175

⁴⁹ Kärreman & Rennström, 2007: 153-175

⁵⁰ Kärreman & Rennström, 2007: 153-175

tydligt kopplad till arbetets styrning. Inom utbildningens ramar skall studerande, med stöd bland annat i Lpf94 och skollag, erbjudas ett demokratiskt inflytande över undervisningen samt erhålla en undervisning som anpassas efter dennes behov. Den studerande bör alltså ha en direkt styrningsmöjlighet över både sin egen kunskapsprogression och styrande dokument, såsom den lokala arbetsplanen. Kundstyrning sker ofta genom att utvärderingsverktyg tillämpas, som frågeformulär och kvalitetsenkäter⁵¹. Kunden bör alltså genom nyttjande av denna typ av verktyg ges en möjlighet att ge feedback rörande om tjänsten varit till belåtenhet och om personalens, lärarens, agerande gillats.⁵²

⁵¹ Skillnaden mellan frågeformulär och kvalitetsenkäter är att i den förstnämnda kan kunden utifrån egna formuleringar beskriva eller besvara frågorna, medan kunden i en kvalitetsenkät besvarar frågorna efter en uppställd graderingsskala.

⁵² Kärreman & Rennström, 2007: 153-175

3. Metod och material

Avsikten med detta kapitel av examensarbetet är att redogöra för hur undersökningen genomförts och den metod som vi tillämpat. Kapitlet tydliggör vårt tillvägagångssätt och varför vi valt de utgångspunkter vi gjort. Metodvalet har en central betydelse för examensarbetet då utformningen starkt påverkar bearbetningen av empirin samt slutproduktens utformning.

3.1 Kvalitativ metod

Hermeneutiken är en allmänt accepterad och vedertagen tolkningslära inom det samhällsinriktade humanistiska vetenskapsområdet. För forskarens uppdrag innebär det att hon inom hermeneutikens ramar skall studera och tolka sitt forskningsobjekt för att nå djupgående kunskap om det specifika snarare än att nå kunskap om det allmänna. En hermeneutiskt inriktad forskare eftersträvar därför inga allmänt giltiga resultat utan perspektiv, tolkningar och en djupare förståelse. Forskarens egen förförståelse, såsom tankar, intryck och kunskaper, ses som en fördel eftersom en förståelse för forskningsobjektet är relevant för att åstadkomma en bra tolkning och analys.⁵³

Inom det samhällsinriktade vetenskapsområde är den hermeneutiska cirkeln ett viktigt begrepp och redskap för forskningens genomförande.⁵⁴ Den hermeneutiska cirkeln illustrerar forskarens fortlöpande förkovran mellan att förstå delarna och helheten av ett fenomen. Varje del är beroende av de andra delarna och det är först när forskaren har uppnått en medvetenhet om hur varje del kan tolkas var för sig som denne kan påbörja en tolkning av helheten. Tolkningen som då nås ger forskaren en ny förståelse för helheten och därmed är ett varv i cirkeln fullbordat. Med den nya förförståelsen som erhållits kan forskaren nå ytterligare nya insikter genom att än en gång tolka delarna och därmed fullborda ännu ett varv i den hermeneutiska cirkeln. Som hermeneutiska forskare måste vi vara fullt medvetna om vår förförståelse eftersom densamma påverkar oss när vi tolkar våra studieobjekt. Enligt den hermeneutiska tolkningsläran är det omöjligt att tolka andra människor eller objekt utan att utgå ifrån sig själv. Därmed blir tolkningar alltid till en viss grad subjektiva. Den hermeneutiska tanken är dock att ju fler tolkningar som görs, desto närmare en saklig tolkning kommer man. Det innebär att en annan forskare kan tolka vårt forskningsobjekt annorlunda och då även nå ett annat resultat.⁵⁵

⁵³ Patel & Davidsson, *Forskningsmetodikens grunder*, 2003: 28f

⁵⁴ Patel & Davidsson, 2003: 30 och Holme & Solvang, *Forskningsmetodik*, 1997: 104-105

⁵⁵ Alvesson & Skoldberg, *Tolkning och reflektion*, 2008: 193-277

Vi är väl medvetna om att detta examensarbete som genomförs i en hermeneutisk anda inte kommer att ge några absoluta sanningar, utan att dess resultat till viss del blir en följd av vår tidigare erfarenhet och framförallt vår förförståelse. Vår förförståelse är ofrånkomlig för att vi skall kunna tolka och förstå. Medvetenhet om förförståelsen innebär att forskaren vid informationsinsamlingen tar i beaktande att det denne samlar in inte är ”rena” sinnesintryck, utan att det redan från början innehåller en stor portion tolkning. Det är alltid mot denna bakgrund som vi gör våra antaganden och drar våra slutsatser.⁵⁶

Att nyttja en kvalitativ metod har grund i vår strävan att skapa en djupare kunskap om och en ökad förståelse kring det fenomen som examensarbetet behandlar. Om vi använt oss av en kvantitativ metod skulle vi ha behövt ett större empiriskt material för att uppnå generaliserbara resultat. Men det är inte vårt syfte, utan vi eftersträvar att uppnå en djupare förståelse kring de lokala arbetsplanernas dimensioner av likvärdighet samt dess förenlighet med de nationellt uppställda målen. Syftet med kvalitativa studier är främst att nå en ökad förståelse för ett specifikt fenomen. Frågor som forskaren ofta måste fundera kring är: Vad är av vikt och hur skall detta komma upp till ytan? Vad som är relevant är att forskaren är medveten om sina tillgångar och brister samt att denne vet hur dessa kan utnyttjas på bästa sätt.⁵⁷ Vår förförståelse har delvis påverkats av att en av oss skribenter under kortare perioder vikarierat inom Kriminalvårdens klientutbildning. Vi ser det som en fördel vid tolkning av de lokala arbetsplanerna då vi enklare kan förstå den specifika terminologin som kan tillämpas inom Kriminalvården.

De data vi har till vårt förfogande utgörs av de sju lokala arbetsplaner som tillämpas inom anstalterna i Region Syd. I samband med detta är en kvalitativ innehållsanalys att föredra före en kvantitativ innehållsanalys. En kvantitativ analys hade krävt ett större datamaterial och givit oss ett empiriskt material vi eventuellt kunnat dra generella slutsatser utifrån. Det är dock inte vad vi eftersträvar med examensarbetet, utan det syfte vi vill uppnå är att tolka, förstå och jämföra innehållet i anstalternas lokala arbetsplaner samt koppla dem till vårt arbetes rådande frågeställningar. Därför är den kvalitativa metoden att föredra.⁵⁸

Vi kontaktade rektorn för Region Syd som delgav oss information om hur vi enklast kunde insamla vårt empiriska material till vårt arbete. Därefter tog vi kontakt med de lärare, som rektorn

⁵⁶ Gilje & Grimen, *Sambällsvetenskapernas förutsättningar*, 1992: 175-212

⁵⁷ Gilje & Grimen, 1992: 89-97

⁵⁸ Grønmo, *Metoder i samhällsvetenskap*, 2006: 188 och Holme & Solvang, 1997: 141-144

angivit, som var i besittning av respektive anstalts lokala arbetsplan. De berörda lärarna skickade därefter de lokala arbetsplanerna till oss skribenter.

3.2 Kvalitativ innehållsanalys

Temat för denna rubrik är datainsamling av dokument som källor, i detta fall lokala arbetsplaner. Syftet är att systematiskt gå igenom innehållet i olika dokument med målet att finna relevant information om det fenomen som vi studerar. De delar av den insamlade data som vi finner relevanta bearbetar, systematiserar och registrerar vi för att de skall kunna brukas som dataunderlag i vårt examensarbete.

Själva arbetsgången i en kvalitativ innehållsanalys kan delas in i tre händelser; förberedelser, genomförande och slutligen problem, som nedan kommer att beskrivas i tur och ordning. Under förberedelserna bestämmer sig forskaren för fokus då denne väljer texter, i vårt fall lokala arbetsplaner, och prioriterade ämnen, i vårt fall framförallt dimensioner av likvärdighet. Därefter söker forskaren sin empiri, vilket vi gjorde genom att kontakta rektorn för Region Syd och via denne lärarna på de berörda anstalterna. Vid själva genomförandet av datainsamling och analys har vi gått igenom dokumenten systematiskt, vidtagit källkritiska bedömningar⁵⁹ och valt ut, registrerat relevant innehåll och kategoriserat innehållet i olika dimensioner av likvärdighet.⁶⁰

Själva urvalet av dokument har gjorts med utgångspunkt i frågeställningarna. Den kategorisering som vi utfört, de olika dimensionerna av begreppet likvärdighet, utgör en del av innehållsanalysen och bidrar till att frågeställningarna tydligare belyses.

3.3 Validitet och reliabilitet

Under examensarbetets gång har vi strävat efter att uppnå en så god validitet som möjligt, det vill säga att arbetet verkligen undersöker vad vi avser enligt syftesformulering och frågeställningar. För att kunna uppvisa en god validitet bör en kvalitativt inriktad forskare vara medveten om och redogörande för sin egen förförståelse, kontexten forskningen genomförts i, hur information i form av empiri samlats in, hur teoretisk kunskap spelat roll samt hur resultatet redovisats. Patel och Davidsson har följande uppfattning kring kvalitativ forskning:

⁵⁹ Se under avsnittet 3.6 Källkritik och källmaterial

⁶⁰ Grønmo, 2006: 188-193 och May, *Samhällsvetenskaplig forskning*, 2001: 251-256

Eftersom varje kvalitativ studie i någon mening är unik är det viktigt att den kvalitativt inriktade forskaren noga beskriver forskningsprocessen så att de som tar del av resultaten kan bilda sig en uppfattning om alla de val som forskaren gjort.⁶¹

En god validitet skall prägla samtliga delar av kvalitativa studier. Vid, exempelvis, insamling av empiriskt material skall validiteten kopplas till huruvida forskaren erhållit ett material som är relevant för syftet och som det är möjligt att göra trovärdiga tolkningar av.⁶² I vårt fall har vi samlat in anstaltens lokala arbetsplaner enligt urvalsprincipen strategiskt urval, som beskrivs i följande avsnitt. För att styrka validiteten ha vi även beskrivit forskningsprocessen noggrant, visat på en medvetenhet om att det resultat vi når är beroende av vem vi är och att vår tidigare förförståelse spelar en viktig roll.

Vi har även strävat efter att upprätthålla en god reliabilitet eller pålitlighet i vårt arbete, att vi exempelvis för studien nyttjar ett relevant empiriskt material som i diskussionen knyts an till ett giltigt forskningsmaterial. En värdering av reliabiliteten kan därmed stärka förtroendet för analysresultatet i sig och för de kvalitativa data som ligger till grund för analysen. Reliabiliteten präglas även av vår förmåga att vara neutrala gentemot vårt empiriska material. Vi har alltså försökt att vara sakliga och systematiska då vi undersökt och analyserat de lokala arbetsplanerna. Det kan dock aldrig uteslutas vid en kvalitativ undersökning att någon annan forskare skulle kunna nå fram till andra tolkningar och slutsatser.

Typiska problem som forskare genom medvetenhet kan minimera är att ha vetskap om hur den egna förförståelsen kan påverka både urval av texter och själva tolkningen av dem i sig. Forskare kan också genom att ha en god källkritisk förståelse undvika analyser av mindre tillämpbara texter samt undgå felaktiga tolkningar om denne har en god kontextuell förståelse. Vi har strävat efter att vara medvetna om dessa ståndpunkter och har tagit dem i beaktande, vilket vi menar stärker examensarbetets validitet och reliabilitet.⁶³

3.4 Urval och avgränsning

Vi har valt att studera samtliga kriminalvårdsanstalters lokala arbetsplaner inom Region Syd som erbjuder utbildning enligt Lärcentrummodellen. Det strategiska urvalet som vi tillämpat bygger inte på slumpprincipen eller på ett randomiserat urval, utan på bedömningar av vilka enheter som

⁶¹ Patel & Davidsson, 2003: 106

⁶² Patel & Davidsson, 2003: 102ff

⁶³ Grønmo, 2006: 188-193 och May, 2001: 251-256

ur ett analytiskt syfte är mest relevant. Hur stort urvalet blir är beroende av det förhållande som studeras. Urvalsstorleken bör anpassas efter hur mycket information det finns om varje enhet av hela populationen. Eftersom varje anstalts lokala arbetsplan är informationsrik finner vi det rimligt att därmed avgränsa oss till att studera alla nio anstalternas lokala arbetsplaner inom hela Region Syd och inte samtliga anstalter inom Sveriges gränser. Ett sådant arbete vore alltför omfångsrikt för att rymmas inom ramen för denna uppsats.

Då vi undersöker samtliga arbetsplaner inom Region Syd, menar vi att det ger undersökningen tyngd och urvalet är, enligt oss, likaså rimligt eftersom hela regionen är under en och samme rektors styre. Att vi valt att studera Region Syds lokala arbetsplaner beror på att en av oss vid olika tillfällen vikarierat på en av de berörda anstalterna och på så vis har kontakten med rektor och berörda lärare underlättats. Det har även underlättat vår insamling av empiriskt material då vi på ett enklare vis kunnat etablera kontakt med berörda parter och då fått tillgång till de lokala arbetsplanerna. För tydlighetens skull vill vi nämna att dessa planer är offentliga handlingar så vår insamling av empiriskt material har inte möjliggjorts på grund av vår förbindelse till en av kriminalvårdsanstalterna utan har endast underlättat insamlingsförfarandet. Vi menar även att den av oss som vikarierat på kriminalvårdsanstalt delvis präglats av detta vid själva analys- och diskussionsförfarandet, men vi ser det som fördelaktigt då bland annat begreppsdefinitioner lättare kunnat tolkas. Det har även varit en fördel då vi redan har en viss insikt i problemområdet samt att access till forskningsfältet har underlättats. Det urval vi har gjort ger oss ett underlag på sju lokala arbetsplaner, då två anstalter delar arbetsplan med två andra, med sikte på kvalitativ data och teoretisk generalisering. Det vill säga att vi utifrån urvalet önskar nå en djupare förståelse om likvärdigheten och innehållet i de lokala arbetsplanerna.⁶⁴

3.5 Forskningsetik

May ger sin syn på forskningsetik i *Samhällsvetenskaplig forskning*: ”När forskare kritiskt reflekterar över sina egna eller andras synpunkter, eller granskar sina handlingsmotiv.”⁶⁵ Forskningsetiken vi tillämpar under examensarbetet är att vår verksamhet sker i full öppenhet. Det vill säga att resultatet kommer att publiceras eller offentliggöras i sin helhet och att vi har berörda personers och institutioners godkännande att fullgöra examensarbete. Forskningsetik handlar i huvudsak om att vara tydlig vid överenskommelser med dem som innefattas av examensarbetet. Aspekter som vi valt att följa är att bevara berörda parterns konfidentialitet, trygga deras anonymitet samt ge

⁶⁴ Grønmo, 2006: 89-108

⁶⁵ May, 2001: 78

dem förståelse för examensarbets syfte. Vi har även valt att anonymisera anstalterna då avsikten inte är att lämna ut enskilda anstalter eller personer som deltagit vid författandet av den lokala arbetsplanen. Tillstånd att använda de lokala arbetsplanerna behövde vi inte söka då de är offentliga handlingar samt att dokumentens ursprung inte utelämnas. Likaså anger heller inte arbetsplanerna information om enskilda klienter som vi därför sluppit ta i beaktande. Vi åsyftar även att vårt arbete inte skall påverkas eller styras av speciella intressen eller grupperingar och söker så långt som möjligt en saklig hållning.⁶⁶

Forskningsetik innefattar även att samtliga som berörs av examensarbete har blivit informerade om hur det empiriska materialet kommer att behandlas och om hur de resultat som presenteras i slutproduktionen slutligen publiceras. Forskaren bör även vara medveten om de skyldigheter hon har till det fenomen som studerats. Det menar vi oss ha uppfyllt genom att exempelvis berätta för samtliga som berörs av examensarbetet om vad vårt arbetes syfte är, om behandlingsförfarandet av de lokala arbetsplanerna samt att erbjudit dem att ta del av arbetets resultat.⁶⁷

3.6 Källkritik och källmaterial

Den typ av källor som undersöks i detta examensarbete är dokument, nämligen anstalterna inom Region Syds lokala arbetsplaner. Utifrån detta material är avsikten att nå relevant information som uppfyller våra problemformuleringar. Vi använder även andra källor i form av tidigare forskning och teorier som är relevanta för studien. Vi har då tagit följande källkritiska bedömningar i beaktande: tillgänglighet, relevans, autencitet och trovärdighet.⁶⁸ Eftersom vi studerar lokala arbetsplaner stöter vi inte på problem med tillgängligheten då dessa dokument är offentliga handlingar. Likaså undgås problemet med att finna ett relevant empiriskt material.

Då står vi inför ett större problem att finna relevant litteratur och forskning kring vårt forskningsområde som är relativt outforskat. Det hanterar vi genom att redogöra för tidigare relevant forskning inom vårt forskningsområde och komplettera denna med angränsande forskning kring policy- och organisationsteori, som är ett mer väldokumenterat forskningsområde. För att säkerställa autenciteten, äktheten, av de lokala arbetsplanerna har vi direkt kontaktat rektorn för Region Syd för att därigenom komma i kontakt med lärare på anstalterna i regionen. Dessa lärare har efter kontakten skickat oss den senaste versionen av

⁶⁶ Grønmo, 2006: 27

⁶⁷ Holme & Solvang, 1997: 40-41 och Bell, *Introduktion till forskningsmetodik*, 1998: 38-41

⁶⁸ Grønmo, 2006: 125-140

anstaltens lokala arbetsplan. På så vis kan planernas giltighet och äkthet säkerställas, liksom uppfyllandet av kriteriet om dess trovärdighet. Vi menar att risken är liten att lärarna skickat oss en felaktig eller förvrängd version av arbetsplanerna då dessa dokument, liksom i kommunala och privata skolor, är offentliga handlingar.⁶⁹

⁶⁹ Grønmo, 2006: 125-140

4. Genomgång av de lokala arbetsplanerna

Under denna kapitelrubrik kommer resultatet av vår datainsamling, med hjälp av illustrativa citat ur de lokala arbetsplanerna, redovisas, analyseras samt kommenteras på ett överskådligt vis. Då vi önskar att bevara arbetsplanernas anonymitet kommer de att betecknas arbetsplan I till och med VII och därmed också motsvara de anstalter som berörs av arbetsplanen. Huruvida de lokala arbetsplanernas innehåll är likvärdigt eller ej kommer därav nedan att framställas.

4.1 Utformningen av de lokala arbetsplanerna

Utformningen av de lokala arbetsplanerna skall ske enligt direktiv ur *Riktlinjer för Kriminalvårdens klientutbildning*, bilaga 2. Den mall som där beskrivs ger författare till arbetsplanerna ledning till vad som skall innefattas i planen, det vill säga mål, medan det är upp till skribenten att förverkliga dessa mål genom att beskriva hur man på Lärcentrumet skall arbeta för ett uppfyllande. Trots att den eller de som författat arbetsplanerna brukat samma mall, skiljer de sig åt inom vissa områden tydligt åt. Vi kommer därför nedan att redogöra för och kommentera dessa variationer med exempel från arbetsplanerna avseende bruk av ett gemensamt språk och dokumentens formalia. En närmare analys kommer sedan att göras i det avslutande diskussionskapitlet.

Inom ramen för ett gemensamt språk håller vi a) ett konsekvent bruk av yrkestitlar, namn på personer, institutioner och förkortningar, b) att personal vid Lärcentrum konsekvent nyttjar relevanta uttryck och begrepp såsom Lärcentrum, individuella studieplaner och Nätcentrum, c) att fackbegrepp kortfattat förklaras så att utomstående eller nyanställda på ett enkelt vis snabbt kan sätta sig in i och förstå hur arbetsplanen verkar ledande i ett Lärcentrums verksamhet och slutligen d) att begreppen används med samma betydelser. I arbetsplanerna nyttjas överlag ett gemensamt språk och i detta avseende anses de vara relativt likvärdiga, men även avvikelser finns.

I samtliga arbetsplaner används överlag ett konsekvent bruk av relevanta begrepp och uttryck för klientutbildningen och vi tolkar det därför som att dessa inom hela Region Syd är befästa och allmänt vedertagna. Det kan belysas ur samtliga arbetsplaner varav vi, utan rangordning, har valt att exemplifiera med följande utdrag:

Arbetsplan I: - Läraren och den intagne samtalar om ett tänkt studiemål: T.ex. att den intagne vill fortsätta studera, gå en yrkesutbildning eller har siktet inställt på ett visst yrke efter frigivning
- Den intagne informeras om distansutbildningens och Nätcentrums upplägg och fördelar vid en eventuell förflyttning

- Studievägledare kontaktas vid behov
- Individuell studieplan upprättas.

Arbetsplan V: - Läraren/studieledaren skriver en studieplan tillsammans med den studerande när denna ansökt om studier på Lärcentrum

- Studieplanen innehåller den studerandes övergripande mål med studierna.

Arbetsplan VI: Tillsammans med den studerande görs en individuell studieplan med utgångspunkt från det första studiesamtalet. Den individuella studieplanen läggs därefter in i Nätcentrum och i verkställighetsplanen.

Ur utdragen, liksom i de övriga arbetsplanerna, kan tydligt ett medvetet bruk av begrepp såsom: studerande/intagen, individuell studieplan, studiesamtal, Nätcentrum och verkställighetsplan urskiljas. Att begreppen så tydligt och i så omfattande grad används i arbetsplanerna tyder på ett bekräftande av ett gemensamt språk beträffande användandet av dessa termer.

Däremot finner vi variationer i hur man återger och åsyftar personer och deras yrkestitlar samt hur konsekvent dessa används i arbetsplanerna. Hur tydligt det uttrycks i arbetsplanerna varierar. I arbetsplanerna II och III tillämpas ett inkonsekvent bruk av personnamn och deras yrkestitlar.

Arbetsplan II: Läraren skall kontakta [namn 1] och [namn 2] för att strukturera upp detta.

Arbetsplan III: Ansökan om detta skickas till [namn 3].

Ur dessa två utdrag blir det för nyanställda eller utomstående besvärligt att utröna vem det är författaren av arbetsplanen syftar till eller som egentligen avses.

Arbetsplan II: Detta skrivs i ett worddokument och skickas till rektorn [namn 4] [efternamn 1] [...].

Arbetsplan III: [...] läraren skickar avbrottsblanketten till studievägledaren [namn 3] [efternamn 2].

I övriga arbetsplaner: I, IV, V, VI och VII tillämpas ett mer konsekvent namn- och tituleringsbruk, vilket kan redogöras med följande två utdrag.

Arbetsplan I: anstaltens lärare [namn 4] är behörig i svenska och filosofi.

Arbetsplan V: [namn 5] [efternamn 3], Kvinsp⁷⁰, [anstalt V].

Om ett mer tydligt namn- och tituleringsbruk tillämpas kan således nyanställda och berörda av arbetsplanen på ett enklare vis uttyda och ta del av den lokala arbetsplanen. Vidare kan en

⁷⁰ Förkortning för Kriminalvårdsinspektör

likställdhet eller ett förtydligande av likvärdigheten i arbetsplanerna nås om fackbegrepp och förkortningar förklaras, tillämpas likvärdigt samt används med samma betydelse. Variationen av dessa företeelser i arbetsplanerna är få, men kan till trots belysas med några citat. Ett inkonsekvent tillämpande av förkortningar på benämningen Lärcentrum anges som följer i arbetsplanerna I ”LC” och arbetsplan III ”L-C”.

I båda arbetsplanerna anges förkortningarna utan efterföljande förklaringar samt utan ett fortsatt tillämpande av förkortningarna. I arbetsplan IV anges även MI- modellen, likaså denna utan efterföljande förklaring. MI- modellens innebörd går ur arbetsplanen inte att utröna och modellen omskrivs endast i denna arbetsplan, men tillämpas möjligen till trots, även på övriga anstalter. Generellt sett, med undantag av de illustrativa exemplen, uppfyller dock arbetsplanerna de ovan nämnda kriterierna för ett generellt språk i de lokala arbetsplanerna.

En annan viktig aspekt är att arbetsplanerna utformas med en tydlig och gemensam formalia. Med formalia åsyftar vi likartad rubriksättning, språklig korrekthet och språklig form. Vidare att det redogörs för vem eller vilka som författat arbetsplanen samt att det datum då handlingen färdigställts eller reviderats tydligt anges. Avseende formalia råder en översiktligt god samstämmighet mellan arbetsplanerna, bland annat då dokumenten överlag har liknande rubriksättning, med ett tydligt undantag rörande studerandeflytande vilket vi redogör för i efterföljande avsnitt. I övrigt överensstämmer rubrikerna i arbetsplanerna överlag med dem som anges i mallen. En rimlig förklaring till denna relativt goda likvärdighet är att författarna vid utformandet av arbetsplanerna följt en och samma mall, vilken anges i *Riktlinjer för Kriminalvårdens klientutbildning*.

Arbetsplanen skall, enligt mallen, innehålla en definierad målgrupp och ett tydligt syfte. I arbetsplan IV och V anges och beskrivs både målgrupp och syfte tydligt och de beskrivs även med identiska formuleringar, hämtade direkt från mallen. I övriga arbetsplaner återfinns inte någon information om vare sig målgrupp eller syfte.

Arbetsplan IV: Målgrupp: Personal vid Lärcentrum

Syfte: Beskriva och konkretisera arbetet vid Lärcentrum inom den lokala kriminalvårdsenheten, samt underlätta uppföljning och utvärdering

Arbetsplan V: Målgrupp: Personal vid Lärcentrum.

Syfte: Beskriva och konkretisera arbetet vid Lärcentrum inom den lokala kriminalvårdsenheten, samt underlätta uppföljning och utvärdering.

Vid en analys kan en likvärdighet rörande arbetsplanernas språkliga korrekthet och form fastställas. Samstämmigheten rörande språklig korrekthet och form i arbetsplanerna kan med flera olika illustrativa citat redovisas. Vi har valt att redogöra för likvärdigheten med följande tre exempel vilka beskriver hantering av de nationella proven.

Arbetsplan V: – Ansvar för nationellt prov har handledare och undervisande lärare gemensamt
– Arkivering sker hos undervisande lärare

Arbetsplan VI: Nationella prov genomförs enligt gällande regler. Provet skickas till ansvarig lärare som arkiverar det.

Arbetsplan VII: Nationella prov genomförs på anstalten enligt gällande regler. Provet skickas till ansvarig lärare som arkiverar det. Den av oss som är handledare för den studerande är också den som ansvarar för genomförande av det nationella provet.

4.2 Individuell arbetsplan likställd ett ”levande dokument”

Med att klienternas individuella arbetsplan bör ses som ett ”levande dokument” åsyftar vi att denna handling kontinuerligt bör uppdateras och vid behov revideras. Det kan vara som så att klientens målsättning under tiden förändrats eller att klienten utökar sina studier till att innefatta fler kurser och då krävs att dennes studieplan revideras. Klientens lärande menar vi skall ses som en progression. Uppfylls detta faktum förbättras lärarens möjlighet att följa upp klientens mål samt möjligheten att stötta denne och på så vis trygga en kunskapsutveckling. Den individuella arbetsplanen kan först då utgöra ett relevant dokument för att kvalitetssäkra klientens progression och måluppfyllelse. För att läraren skall ha möjlighet att hålla detta dokument ”levande” krävs kontinuerliga individuella samtal, exempelvis en gång per månad, samt en god kontakt mellan lärare, klient och klientens kontaktman. Därför är det viktigt att den klienternas individuella arbetsplan tydligt beskrivs i den lokala arbetsplanen.

Vi menar att arbetsplan II, IV, V och VII uppfyller ovan de beskrivna kriterierna för att den individuella arbetsplanen skall kunna likställas med ett ”levande dokument”. Detta illustreras med citatet nedan:

Arbetsplan II: Den studerande och läraren ska kontinuerligt ha en uppföljning av studieplanen. Detta ska ske under lektionstid var åttonde vecka och då ska läraren och den studerande sätta sig lite avskilt och tillsammans gå igenom om tidsplanen verkar hålla och om målet förändrats sedan sist. Eventuella förändringar ska dokumenteras i Nätcentrum. Förändringar diskuterar läraren med kontaktpersonen samt eventuell ämneslärare.

Arbetsplan IV: Den studerande och ansvarig lärare följer upp studieplanen varje månad genom individuella samtal alt i samband med undervisning/handledning. Handledaren har regelbunden kontakt med ämnesläraren angående uppföljning och resultatredovisning

Arbetsplan V: –Den studerande och studiehandledaren följer upp studieplanen löpande genom individuella samtal
– Studiehandledaren återkopplar till VSP:n tillsammans med kontaktman

Arbetsplan VII: I vårt dagliga arbete utvärderar vi kontinuerligt vår utbildningsverksamhet tillsammans berörda parter. Vi utvärderar måluppfyllelsen angående de nationella och lokala målen. Vi sammanfattar detta i ett dokument som vidarebefordras till rektor, KVC och Kvinnspar för vidare spridning. Denna utvärdering och revidering genomförs varje höst.

Övriga tre arbetsplaner berör rubriktiteln vagare. I arbetsplan I saknas helt information om den individuella arbetsplanen. I arbetsplan III beskrivs den individuella studieplanen inte alls, utan endast uppföljning av densamma och i arbetsplan VI saknas en beskrivning av hur uppföljningen skall ske. När den lokala arbetsplanen lider brist på information, som ovan, kan tillvägagångssättet ifrågasättas rörande hur eller om tillämpning av individuella arbetsplaner sker vid Lärcentrumet. Likaså huruvida dokumentet som berör klientens studier ”levandehålls” av pedagogerna.

4.3 Studerandeinflytande

En viktig del av utbildningen som betonas av Skolverket är att studenten ges möjlighet att påverka hur upplägget och innehållet av undervisningen ser ut. Det kan även innefatta val av litteratur, examinationsform eller förslag på studiebesök. Att undervisa eller bli undervisad inom Kriminalvården skiljer sig på en punkt mot andra undervisningsformer: studenten har av någon anledning blivit frihetsberövad. Dock kvarstår det att ett studerandeinflytande bör existera i den form som det är rimligt, så att inte en maktförskjutning sker, samt för att kunna utveckla samt kvalitetssäkra undervisningen. Enligt Skolverket är det av stor vikt att studenterna ges ett utrymme för studerandeinflytande så att de därmed har möjligheten att påverka innehållet i den lokala arbetsplanen, som de utgör en del utav och som de därför bör ha kännedom kring. Studerandeinflytande blir även ett sätt att motivera studenten till en större delaktighet avseende undervisningen. Läraren vinner på att tillämpa studerandeinflytande då i första hand genom mer motiverade studenter men även den egna yrkesrollen utvecklas av att få kontinuerlig feedback.

I vårt undersökningsmaterial framgår det att alla utom en arbetsplan, arbetsplan VI, har upprättat en punkt i arbetsplanen som behandlar studerandeinflytande. Mellan de övriga arbetsplanerna

råder det en stor variation i framställningen av vad som behandlar studerandeflytande och hur arbetet skall fortskrida.

Arbetsplan I: - Studerande ges återkommande möjlighet att diskutera studiemöjligheterna och den lokala arbetsplanen

Arbetsplan V: - studiehandledaren ser tillsammans med de studerande över kursutbud, studiemiljö, och arbetssätt

Arbetsplan VII: Varje studerande har i samråd med handledaren inflytande över:

- antalet studietimmar per vecka
- studietimmarnas placering på schemat
- vad som studeras vid de olika studietillfällena

Vi uppmuntrar våra studerande till eget ansvar genom till exempel självstudier

I arbetsplanerna I, V och VII så framgår det på ett tydligare vis vad arbetet med studerandeflytande avser att gälla, dock saknas det en utförlighet i dessa. Arbetsplan VII har enbart tagit upp studentens möjlighet att påverka tidsperspektivet samt vad den vid varje lektionstillfälle vill studera. Både arbetsplan I och V har angivit studenternas möjlighet att diskutera deras studiesituation dock saknas det ett studentperspektiv samt en handlingsplan för de distansstuderande studenterna. I arbetsplan IV anges det att som enda punkt rörande studerandeflytande att:

Arbetsplan IV: Studerandeperspektivet bör vara styrande avseende kursval.

Vad som framgår i denna punkt är att studentens möjligheter att påverka sin utbildning sträcker sig till val av ämne/ämnena. För att arbetet i verksamheten på ett önskvärt vis skall kunna fortskrida så måste det i arbetsplanen tydligt vara formulerat hur det skall arbetas med ett visst område.

I arbetsplanerna II och III så är studerandeflytandet mycket tydligt beskrivet. De tar upp studentens möjlighet att påverka och beskriver även ett studentperspektiv:

Arbetsplan II: Det är av största vikt att de studerande känner att de har ett inflytande både avseende lokalerna och arbetssätt. Målet är att studiemiljön ska vara behaglig för alla [...]. I de ämnen läraren har på plats ska det förekomma en diskussion kring arbetssätt och examinationsformer utifrån en kursplanering.

För att distansstudier ska fungera ska läraren upprätthålla god kontakt med ämnesläraren, vilket innebär att handledaren kollar med ämnesläraren vad som gäller angående inlämningar samt prov.

Genom att upprätthålla goda kontakter med distanslärarna ges en bättre överskådlighet till den lokala verksamheten, detta leder i sin tur till att studentens möjligheter till bättre utbildning ökar. Själva formuleringen av den här punkten är nästan identiska i de båda arbetsplanerna och därför har vi valt att enbart presentera en av dem. Det kan ses som anmärkningsvärt att dessa två arbetsplaner är nästintill identiska.

4.4 Lokala utvecklingsmål för Lärcentrum

I de lokala utvecklingsmålen skall det framgå vad verksamheten avser att utveckla/förbättra under den på förhand uppsatta tidsramen. Målen bör dock anses som föränderliga så att de vid behov kan revideras. För att målen skall ha en betydelse för verksamhetens progression så bör dessa vara formulerade på ett sådant vis att de är mätbara. Ett annat kriterium för att målen på ett bättre vis skall kunna stärka verksamheten är att de är utformade i samråd inom den anställda personalstyrkan. En annan viktig del vid utformandet av mål är att de till antalet inte blir för många för då försvåras utvärdering och måluppfyllelsen. I mallen⁷¹ som skall användas vid utformandet av de lokala arbetsplanerna vid Kriminalvårdens anstalter i Region Syd nämns att målen som formuleras skall vara mätbara samt begränsade för att underlätta utvärderingen.

En del av arbetsplanerna har i de lokala utvecklingsmålen angivit punkter som redan är beskrivna tidigare i arbetsplanen. Detta berör främst urvalsprocessen samt om den information som skall ges till den intagne. Som exempel kommer härunder två utdrag ur arbetsplan II: s att åskådliggöras där det första stycket tar upp vad som står i de lokala utvecklingsmålen och det andra stycket är hämtat från arbetsplanens inledning.

Arbetsplan II: Nyintagna och framför allt intagna med låg utbildning samt ungdomar ska få information från läraren om studiemöjligheter på anstalten.

Alla intagna får information om studier i samband övrig anstaltsinformation. Läraren ska en gång per månad (på ett fast datum) ha information om studier för dem som kommit nya sedan sista informationsmötet. För att fånga upp intagna med låg utbildning samt ungdomar (18-21 år) ska läraren söka upp dessa för enskilt samtal.

Två av arbetsplanerna, I och VI, har angivit mål som berör verksamheten ur ett fysiskt perspektiv, exempelvis installationen av toaletter eller att utvidga antalet datorer. Ett relativt övergripande fenomen är att arbetsplanerna saknar en tydlig handlingsplan avseende hur själva arbetet med utvecklingsmålen skall fortskrida. En del av de framställda målen är även

⁷¹ Bilaga 2

formulerade så att avsikten blir otydlig. Vi vill lyfta fram arbetsplan VII: s utvecklingsmål då de till stor del är väl beskrivna och tar upp relevanta punkter.

Arbetsplan VII: För att förbättra den uppsökande verksamheten vill vi hitta ett samarbete med vårdarna för att nå alla nyanlända intagna. Målet är att varje nyintagen får en kort personlig information av lärare från Lärcentrum.
Skapa en gemensam lärcentrumpärm som innehåller:

- övergripande styrdokument, skolrelaterade lagar
- manualer och mallar
- ansvarsfördelning
- arbetsplaner
- telefonnummer och adresslistor

Arbetsplan II skriver att de vill förankra bestämda begrepp mellan lärarkollegiet och även sprida dem till övrig personal så att språket blir enhetligt. Två av arbetsplanerna, III och V, beskriver att de arbetar efter Kriminalvårdens vision ”Bättre ut”. Arbetsplan V är ensam om att använda sig av en punkt som heter ”uppnåendemål”, i den står det att:

Arbetsplan V: Ett eventuellt kvantitativt uppnåendemål sätts i samverkan mellan lärare och kriminalvårdsinspektör

Spannet mellan antalet utvecklingsmål som är beskrivna i de olika arbetsplanerna varierar mellan två till tio, vilket illustreras här under.

Tabell 1. Antalet utvecklingsmål i arbetsplanerna

Arbetsplan	Antal utvecklingsmål
I	10
II	5
III	2
IV	6
V	3
VI	6
VII	5

4.5 Utvärdering och uppföljning av den lokala verksamheten

Utvärdering och uppföljning av den lokala utbildningsverksamheten skall fortlöpande ske som ett led i kvalitetssäkrandet av utbildningen för att se ifall verksamheten når de uppställda målen eller ej. Således blir denna arbetsgång en viktig faktor för verksamhetens progression. Om verksamhetens progression inte dokumenteras på ett riktigt vis så försvåras en kontroll av om de

uppsatta lokala målen uppnås eller ej. Sker däremot en kontinuerlig dokumentation kan pedagogen via en kontroll se vilka områden som eventuellt är i behov av tydligare fokusering och mer intensifierat arbete, för att de uppställda målen skall nås. Även om det i den uppställda mallen tydligt framgår att en rubrik rörande uppföljning och utvärdering av den lokala utbildningsverksamheten skall återfinnas i den lokala arbetsplanen, saknas information om detta i arbetsplan I, II och III. I övriga arbetsplaner framgår denna rubrik där innehållet är mer eller mindre tydliggjort. I arbetsplan IV, V och VII beskrivs att en uppföljning av målen sker och även hur arbetsgången sker vid utvärdering och vart rapporten senare lämnas.

Arbetsplan IV: Lärcentrums personal har en ingående genomgång av målen före de regionala dialogerna samt vid årets slut. Skriftlig dokumentation lämnas om de uppnådda målen, avvikelserna och Revideringar till kvinsp, kriminalvårdsstyrelsen/Region Syd.

Arbetsplan V: sker utifrån särskilda mål i Nationella arbetsplanen
sker utifrån särskilda mål i Lokala arbetsplanen
sker genom studiehandledares samtal med lokal och regional samt nationell ledning
skriftlig dokumentation av uppföljning, utvärdering och förslagna åtgärder

Arbetsplan VII: Vi utvärderar måluppfyllelsen angående de nationella och lokala målen. Vi sammanfattar detta i ett dokument som vidarebefordras till [...] för vidare spridning.

Arbetsplan VI tillsammans med VII är ensamma om att beskriva utvärderingen som en fortlöpande rutin inom verksamheten vilket gör dessa dokument till än mer ”levande”. Dock har arbetsplan VII tagit det längsta steget och beskriver utvärderingen som en daglig rutin.

Arbetsplan VI: Sker fortlöpande vid månatliga möten med kriminalvårdsinspektör och klienthandläggare.

Arbetsplan VII: I vårt dagliga arbete utvärderar vi kontinuerligt vår utbildningsverksamhet tillsammans [med] berörda parter.

4.6 Klientkontrakt för studier i Lärcentrum

Ett kontrakt upprättas mellan klient och Lärcentrum, enligt arbetsplan II och III. Där anges det att klienterna skall ta ansvar för sina studier och följa vissa gemensamma regler. Dessa anvisningar kan innebära att klienten skall passa tider, vara hövlig mot medstudierande och pedagoger samt att endast ägna sig åt studierelaterad verksamhet vid närvaro i Lärcentrumet. Om kontraktet inte följs riskerar klienten avstängning från studier eller formella varningar. Att formulera kontrakt är inget som mallen, bilaga 2, anger utan det verkar vara en idé från pedagogerna på de berörda anstalterna. Kontrakten i arbetsplan II och III är innehållsligt

likvärdiga därför finner vi det endast relevant att lyfta fram ett av dem. Arbetsplan II: s kontrakt kräver även att klienten undertecknar kontraktet och därför har vi valt att lyfta fram just arbetsplan II: s kontrakt nedan:

Regler för studerande vid Lärcentrum [anstalten II: s namn]

För att få studera på Lärcentrum är det ett krav att man tar ansvar för sina studier, vilket innebär att man passar tiderna och följer lärarens anvisningar för kursen/kurserna man valt att läsa.

Den studerande ska vidare visa respekt för övriga studerande och läraren, samt medverka till en lugn studiemiljö. Om man visar ointresse för sina studier och/eller stör arbetsron blir man avstängd från Lärcentrum. Den studerande får lyssna på musik i hörlurar så länge det inte stör någon. Om musik spelas högt ses detta som misskötsamhet.

Vid positiva urinprov blir man avstängd från sina studier. Samma sak gäller vid urinprovsvägran. Vid nytt urinprov som gett negativt resultat får man söka till Lärcentrum igen. Man riskerar dock att platsen gått till en annan sökande.

Jag har tagit del av ovanstående regler och förstår att misskötsamhet kan leda till avstängning:

Namnunderskrift

Namnförtydligande

5. Diskussion

Under denna kapitelrubrik avser vi att tydligt och klart lyfta fram och reflektera över resultatet av vår undersökning och sätta in det i ett större sammanhang genom att göra kopplingar till forskningsbakgrund och teorier. Resultaten vi här diskuterar är produkter av vår undersöknings empiriska material, de lokala arbetsplanerna, och dimensioner vi anser intressanta och relevanta att lyfta upp till diskussion. Vi vill dock klargöra att vi genom vår komparativa analys inte har för avsikt att diskutera huruvida arbetsplanernas innehåll speglar det pedagogiska arbetet på anstalterna. En väldokumenterad arbetsplan är ingen garant för ett lyckat tillämpande i verkliga undervisningssituationer, likaså motsatsen. Trots brister i arbetsplanerna kan undervisningen eventuellt ändå fungera tillfredsställande. Det bakomliggande arbetet vid utformande av arbetsplanen är dock själva grundbulten för att verksamheten skall fungera och fortskrida på ett tillfredsställande vis, det vill säga att det existerat en dialog samt en diskussion bland berörda parter före eller under själva utformandet av dokumentet. Vi avser alltså i den här diskussionen göra en jämförelse mellan de lokala arbetsplanerna och deras likvärdighet.

5.1 Styrande dokument och de lokala arbetsplanerna

I mallen⁷² till arbetsplanerna står tydligt angivet att klienternas lärande skall dokumenteras och följas upp kontinuerligt för att en likvärdig utbildning skall garanteras samtliga studerande. Verktöget för denna kontrollfunktion är klienternas individuella studieplan som även har funktion som kvalitetssäkrare av progression och måluppfyllelse. Dokumentet bör hållas ”levande” av pedagogen, det vill säga kontinuerligt uppdateras vid behov, detta för att bättre spegla verksamheten.⁷³ I arbetsplan II, IV, V och VII uppfylls, enligt oss, kriteriet för att den individuella arbetsplanen kan likställas med ett ”levande dokument”. Detta kan illustreras med citatet nedan.

Arbetsplan II: Den studerande och läraren ska kontinuerligt ha en uppföljning av studieplanen. Detta ska ske under lektionstid var åttonde vecka och då ska läraren och den studerande sätta sig lite avskilt och tillsammans gå igenom om tidsplanen verkar hålla och om målet förändrats sedan sist. Eventuella förändringar ska dokumenteras i Nätcentrum. Förändringar diskuterar läraren med kontaktpersonen samt eventuell ämneslärare.

I arbetsplan I, III och VI saknas däremot grundläggande information rörande hur det skall arbetas med den individuella arbetsplanen. När väsentlig information som denna saknas kan

⁷² Bilaga 2

⁷³ Österberg, 1998: 80-83

tillvägagångssättet komma att ifrågasättas rörande hur eller om en tillämpning av individuella arbetsplaner sker vid Lärcentrumet. Likaså kan det ifrågasättas om pedagogerna i realiteten ”levandehåller” klienternas arbetsplaner, såsom styrdokument i form av mallen till lokal arbetsplan anger.

Inom verksamheter som klientutbildningen skall samtliga sträva efter uppnåendet av samma mål. I detta strävande skall den lokala arbetsplanen, som bland annat behandlar klienternas individuella arbetsplaner, utgöra en plattform att utgå från, söka sig till för att finna stöd i samt att den måste förstås av berörda parter. Uppfylls inte dessa kriterier samt om arbetsplanen saknar relevanta områden kan heller ingen likvärdighet arbetsplanerna emellan förekomma, enligt Alexandersson och Andersson.⁷⁴ Vi menar att vad som då krävs är att de lokala arbetsplanerna i Region Syd ses över och vid behov revideras och att författarna till arbetsplanerna då eventuellt sakligare uttrycker samt följer den existerande mallen. Denna mall menar vi är väl formulerad och utgör en god referenspunkt vid själva utformandet av den lokala arbetsplanen som författarna till arbetsplanerna bör följa. Med mallen som referenspunkt, anser vi, att en tydligare likvärdighet i samtliga arbetsplaner emellan är möjlig och kan uppfyllas. Samtliga anstalter i Region Syd är under en och samme rektors ledning och denne är i slutändan ytterst ansvarig för hur undervisningen i regionen bedrivs samt hur likvärdiga de lokala arbetsplanerna är. Det är i slutändan alltså rektorns ansvar att se till att de lokala arbetsplanerna uppfyller likvärdighetskriteriet.⁷⁵

Det är anmärkningsvärt att ingen arbetsplan nämner en utveckling av utbildning och undervisning som ett av sina utvecklingsmål, det vill säga ett led i ett kvalitetssäkrande av verksamheten. Då det just är avsikten med mål- och resultatstyrande handlingar som skall användas som verktyg för att utvärdera och kontrollera måluppfyllelsen.⁷⁶ Även om denna tanke kanske redan framgår i verksamheten så kan den genom dokumentation tydligare präglade undervisningssituationen. Själva utformandet av en sådan punkt är något som snabbt avklaras, det som är tidskrävande är utvärdering där det diskuteras om vad som gjorts och vad som kan göras annorlunda för att i framtiden bättre uppnå måluppfyllelsen.

I och med övergången från CFL till Lärcentrummodellen tycks man, enligt citatet nedan, ha övergett det lokala perspektivet till förmån för ett helhetsperspektiv.

⁷⁴ Alexandersson, 1998: 14, Utbildningsdepartementet, Lpf94 och Andersson, 1998: 21-23

⁷⁵ Alexandersson, 1998: 14, Utbildningsdepartementet, Lpf94 och Andersson, 1998: 21-23

⁷⁶ Christiansen mfl. 2005: 114-121

Den stora utmaningen i samband med förändringen av klientutbildningen har varit nödvändigheten av att se Kriminalvården i ett helhetsperspektiv och släppa det lokala perspektivet. Fokus kan dock inte ligga på vad som ter sig lämpligast för den lokala anstalten eller organisationen utan måste i stället ligga på klienten – som är allas vårt gemensamma ansvar oavsett var i landet han befinner sig. Klienten är ju sällan stationär på en anstalt utan flyttar mellan olika enheter.⁷⁷

Denna hållning anser vi strida mot decentraliseringstankar då behovet av planer, samordning och styrande dokument i decentraliserade organisationer snarare ökar och behövs för att säkerställa likvärdigheten. Då de lokala arbetsplanerna i vissa avseenden uppvisar tydliga variationer ger hållningen ovan problem med uppfyllelsen av helhetsperspektivet och därmed likvärdigheten arbetsplanerna emellan. Vi ser hållningen som en orsak till variationen arbetsplanerna emellan.

Enligt skollagen skall det offentliga skolväsendet vila på demokratiska grunder. Verksamheten vid undervisningsinstanser skall "[...] utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och att var och en som verkar inom skolan skall främja aktningen för varje människas egenvärde och respekten för vår gemensamma miljö".⁷⁸ Skolan har därför en viktig uppgift att förmedla och förankra samhällets värdegrund. Vi menar att den demokratiska värdegrunden och dess koppling till undervisningen tydligare kan lyftas fram i arbetsplan I, II, IV, VI och IV. Inte minst då klienterna är en kategori människor som troligen är i behov av extra stödåtgärder. Det bör även tydliggöras att förmedling av en demokratisk värdegrund som del av utbildningen är ett relevant led i den rehabilitering som Kriminalvården skall erbjuda klienterna. Avseende omnämnande av demokratiska värderingar i arbetsplanerna ligger arbetsplan III och V i förgrunden, då de tydligt gör kopplingar mellan utbildning och Kriminalvårdens vision om ett för klienterna efter fullgjord påföljd "Bättre ut" som en del av rehabiliteringen. Alltså att påföljden, i enlighet med den inriktning som Kriminalvården fick från 1800- talet och framåt⁷⁹, skall resultera i en rehabilitering av klienten.

5.2 Variationer mellan de lokala arbetsplanerna

I samtliga lokala arbetsplaner uppfylls, enligt oss, ett sakligt och likvärdigt beskrivande av hur besluts- och urvalsprocessen skall hanteras. Det ser vi som att styrmetoden fått genomslagskraft. Vi menar att likvärdigheten tillgodoses då varje klient som söker utbildningar väljs efter samma

⁷⁷ Kriminalvården. (2007), *Kriminalvårdens klientutbildning* – Lärcentrummodellen [www]. Hämtat från <http://www.nordvux.net/download/2185/larcentrum_modellen.pdf> Publicerat augusti, 2007. Hämtat 12 april, 2009

⁷⁸ SFS 1985: 1100, 1 kap 2 och 9 § §, *Skollagen*

⁷⁹ Foucault, 2003: 277ff och Rudstedt, 1994: 10ff

urvalsprinciper samt ges en likvärdig behandling varhelst i Region Syd denne avtjänar sin påföljd. Byråkratisk styrningsmetod kännetecknas av att planer fungerar som guider för organisationens medlemmar i deras arbete. Kärreman och Rennstam anger rutinisering och standardisering som kännetecknande för styrningsmetoden.⁸⁰

Även om arbetsplanerna är sakliga och tydligt dokumenterade kan de stöta på motstånd som motverkar uppfyllelsen av mål för arbetet vid Lärcentrumen.⁸¹ Lärare är en av de yrkeskategorier som kan inkluderas i Lipskys benämning, gräsrotsbyråkrat.⁸² Gräsrotsbyråkraten verkställer inte styrdokument, som de lokala arbetsplanerna, till fullo utan förenklar och anpassar planerna till sitt dagliga handlande. Detta kan ske om läraren ser arbetsplanen som otillräcklig eller i värsta fall orimlig att bedriva sitt arbete utefter. Lipsky menar att den främsta orsaken till att detta sker är om läraren saknat delaktighet vid själva utformandet av den lokala arbetsplanen.⁸³ Alltså är en saklig arbetsplan heller ingen garanti för en god måluppfyllelse. Motståndet kan också utgöras av att de lokala arbetsplanerna är vagt formulerade vilket öppnar för olika tolkningar som i slutändan kan leda till att pedagogerna arbetar efter ”eget huvud” snarare än efter målformuleringen. Vi menar att det därför är mycket viktigt att samtliga pedagoger vid författandet av arbetsplanen deltar för att så långt som möjligt se till att man följer planeringen.

Som tidigare nämnts står det i mallen att en punkt rörande uppföljning och utvärdering av den lokala verksamheten skall finnas angiven i arbetsplanen. Trots detta saknas denna punkt i arbetsplan I, II och III. För att styrka arbetsplanens legitimitet som det styrande dokumentet för verksamheten krävs en uppföljning samt revidering av denna. Arbetsplanen är en plattform som speglar verksamheten i sig och således går de båda hand i hand.⁸⁴ Både verksamheten och arbetsplanen är i behov av utvärdering för att en progression skall ske och om enbart den ena utvärderas och revideras kommer till slut en stagnation att inträffa. I arbetsplan VII beskrivs på ett bra sätt utvärdering av verksamheten som något som sker i det dagliga arbetet i form av en dialog tillsammans med berörda parter. Det är något som borde stå angivet i varje arbetsplan så att det verkligen förankras som tanke och arbetssätt så att verksamheten kan segla och nå nya önskvärda destinationer. Utvärderingsförfarandet, anser vi, kan beskrivas mer konkret, det vill säga inte endast att man skall utvärdera utan att det också beskrivs hur förfarandet skall gå till.

⁸⁰ Kärreman & Rennström, 2007: 153-175

⁸¹ Christiansen mfl. 2005: 114-121

⁸² Lipsky, 1980: 3-23

⁸³ Lipsky, 1980: 3-23

⁸⁴ Österberg, Arbetsplanen som del i utvecklingsprocessen, 1998: 80-83

För att underlätta utvärderingen emellan anstalterna så ställs det ett krav att de är likvärdiga. Något som denna undersökning påvisar inte uppfylls.

Vad vi anser anmärkningsvärt rörande formalia är att det endast i arbetsplan IV och V av de totalt sju lokala arbetsplanerna anges ett syfte och en målgrupp för den lokala arbetsplanen. När denna information ej anges kan dokumentets legitimitet komma att ifrågasättas. Det vill säga om arbetsplanen leder samtliga pedagoger i verksamheten eller om de berörda parterna till fullo är medvetna om att den lokala arbetsplanen skall ha en ledande roll för hur undervisningen skall genomföras. I arbetsplan IV och V lyfts både syfte och målgrupp fram föredömligt med de identiska formuleringarna.

Arbetsplan IV och V: Målgrupp: Personal vid Lärcentrum
Syfte: Beskriva och konkretisera arbetet vid Lärcentrum inom den lokala kriminalvårdsenheten, samt underlätta uppföljning och utvärdering

Det råder alltså inga tvivel om att personal som tillämpar arbetsplan IV och V är fullt medvetna om vilka som berörs av arbetsplanen och vad den har för innebörd. I övriga arbetsplaner bör därför syfte och målgrupp adderas för att likvärdigheten skall främjas. Vår åsikt är att även klienterna i samtliga arbetsplaner bör adderas som målgrupp då de i allra högsta grad innefattas och påverkas av det målstyrande verktyg som den lokala arbetsplanen utgör.

I vårt undersökningsmaterial framgår det att en stor variation råder mellan arbetsplanerna och deras syn på vad studerandeflytande avser att belysa. I två av fallen så är punkten studerandeflytande vagt formulerad eller inte existerande. I mallen står det klart angivet att en sådan punkt skall finnas med trots detta saknas den i arbetsplan VI. Vidare redogör mallen tydligt vad denna punkt skall innehålla och det är betydligt mer än vad som anges i arbetsplan IV:

Arbetsplan IV: Studerandeperspektivet bör vara styrande avseende kursval

Vad vi kan tolka utifrån detta citat är att studerandeflytandet sträcker sig till att de har möjlighet att påverka sina kursval, alltså de får själva bestämma vad de vill studera. För att utbildningen skall vara likvärdig krävs att studenterna ges lika möjligheter till påverkan av sin studiesituation samt i uppföljningen av denna. Med andra ord så skall studenten erbjudas ett demokratiskt inflytande över sin utbildning så länge detta förehåller sig inom ramarna för utbildningen i sig.⁸⁵ I förra kapitlet lyfte vi fram två arbetsplaner, II och III, som framförallt behandlade denna punkt

⁸⁵ Kärreman & Rennström, 2007: 153-175

på ett föredömligt sätt vilket bland annat framgår i citatet nedan. I praktiken ger det dock ingen, men ökar sannolikheten för ett studerandeinflytande.

Arbetsplan II: Det är av största vikt att de studerande känner att de har ett inflytande både avseende lokalerna och arbetssätt. Målet är att studiemiljön ska vara behaglig för alla [...]. I de ämnen läraren har på plats ska det förekomma en diskussion kring arbetssätt och examinationsformer utifrån en kursplanering.

5.3 Socialt samspel kopplat till de lokala arbetsplanerna

Arbetsplan II: Nyintagna och framför allt intagna med låg utbildning samt ungdomar ska få information från läraren om studiemöjligheter på anstalten.

Alla intagna får information om studier i samband övrig anstaltsinformation. Läraren ska en gång per månad (på ett fast datum) ha information om studier för dem som kommit nya sedan sista informationsmötet. För att fånga upp intagna med låg utbildning samt ungdomar (18-21 år) ska läraren söka upp dessa för enskilt samtal.

I citaten ovan är första punkten tagen från arbetsplan II: s ”Lokala utvecklingsmål” och den andra är tagen från ”Information till intagna om möjlighet till vuxenutbildning”. Vad som framgår är att arbetsplan II har angivit ett utvecklingsmål som redan används i verksamheten. Tanken med att fånga upp än fler klienter med lägre utbildning är god, dock borde målet formuleras så att denna avsikt tydligt framgår. Det för att minimera risken för eventuella feltolkningar.

Ett konsekvent bruk av relevanta begrepp och uttryck, som individuell studieplan, studiesamtal och Nätcentrum, för klientutbildningen tillämpas i samtliga lokala arbetsplaner. Dessa begrepp kan därför anses befästa och allmänt vedertagna. Då begreppen tydligt och i stor omfattning används i arbetsplanerna, menar vi, tyder på detta på ett gemensamt språk.⁸⁶ Det gemensamma språket, menar vi, kan ses som ett krav för en kvalitetssäkrad lokal arbetsplan. Ett enhetligt språk kan underlätta kommunikationen mellan berörda parter vid den egna anstalten liksom mellan parter vid andra anstalter. Att bruka samma språk gör strävandet likvärdigt och eventuella missförstånd kan därmed minimeras.

Rörande arbetsplanernas formalia råder en översiktlig likvärdighet dem emellan. Det flesta har samma rubriker med undantag rubrikerna: ”Studerandeinflytande” som arbetsplan VI saknar och ”Syfte och målgrupp” som endast arbetsplan IV och V omnämner. Vid en analys av de lokala arbetsplanerna kan ett gemensamt språk samt en likvärdig språklig korrekthet och form

⁸⁶ Alexandersson, 1998: 10-15

fastställas. En rimlig förklaring till denna likvärdighet, menar vi, är att författarna vid utformandet av arbetsplanerna följt en och samma mall, som anges i *Riktlinjer för Kriminalvårdens klientutbildning*.

Vidare menar vi att en likvärdig språklig tillämpning skall vara rådande. Genom vår analys kan vi konstatera att samtliga lokala arbetsplanerna i detta avseende är i behov av en uppdatering. Vi menar att författarna till arbetsplanerna skall vara mer tydliga, sakliga och konsekventa vid återgivandet av personer och deras yrkestitlar, fackbegrepp samt hur konsekvent begreppen används i arbetsplanerna. Förslagsvis ser vi att namn på personer och deras yrkestitel skrivs ut, att verksamheter och verksamhetsområden först skrivs ut och att författarna först därefter tillämpar förkortningar, att tydligheten för fackbegreppen kan ökas genom att de konkretiseras ytterligare samt att samtliga arbetsplaner brukar samma förkortningar. Om detta genomförs kan nyanställda och berörda av arbetsplanen på ett enklare vis uttyda och ta del av den lokala arbetsplanen. Vidare kan ett än tydligare gemensamt begreppsbruk, exempelvis namn på verksamheter och verksamhetsområden, befrämja likställdheten eller förtydliga likvärdigheten i arbetsplanerna. Vidtas dessa åtgärder kan ett gemensamt yrkesspråk som ett led av en professionalisering av läraryrket grundläggas.⁸⁷ Just en professionalisering av läraryrket avseende ett gemensamt språk, likt läkarkårens, har ju under ett flertal år utgjort en betydande del av skoldebatten.

5.4 Utvecklingsförslag för de lokala arbetsplanerna

Enligt arbetsplan II och III upprättas ett kontrakt mellan klient och Lärcentrum som anger regler för studier i Lärcentrumet. Vi ser detta kontrakt som något positivt som de övriga anstalterna möjligen kan ta efter, och som kan främja likvärdigheten rörande förhållningssätt mellan lärare och klient samt anstalterna emellan. Det menar vi beror på att kontraktet i sig utgör ett förtydligande av regler och normer som de studerande skall följa under sina studier. Dessa regler och normer anser vi vilar på en demokratisk grund och ger likaså klienten en förankring till samhällets värdegrund för att ha möjlighet att kunna verka i dagens föränderliga samhälle under liksom efter fullföljd påföljd. Detta kan exemplifieras med angivelsen i arbetsplan II

Arbetsplan II: Den studerande ska visa respekt för övriga studerande och läraren, samt medverka till en lugn studiemiljö.

Ett kontrakt rörande klienternas vistelse i Lärcentrum kan, enligt oss, vara ett förslag till vad som kan tillföras mallen för hur de lokala arbetsplanerna skall utformas. Vi anser att kontraktet

⁸⁷ Alexandersson, 1998: 15

förutom regler för de studerande även kan tänkas innefatta andra punkter som berör klienten och dennes studier inom Lärcentrummodellen. Kontraktet kan om det tillämpas i hela Region Syd eller nationellt tänkas främja ett likvärdigt förhållningssätt mellan pedagoger och klienter.

I arbetsplan VII: s utvecklingsmål står det skrivet att en Lärcentrumspärm som skall innehålla diverse relevanta uppgifter är under utveckling. Detta anser vi vara ett bra initiativ och något som kan utvecklas till ett heltäckande inom Region Syd för att till sist vara rikstäckande för att tid kan sparas, det blir lättare att hitta rätt uppgifter och hålla kontakten mellan anstalterna. Vi ser detta som ett led mot en mer likvärdig undervisning inom Kriminalvården. Den intagne stannar sällan hela påföljden på samma anstalt, därför underlättar en nationell kontaktpärm vid olika övergångar. Likaså underlättas uppföljning vid en eventuell förflyttning då pärmerna innehåller värdefull information om varje enskild klient.

Två arbetsplaner, I och VI, har angivit mål som berör verksamheten ur ett fysiskt perspektiv, då exempelvis installationen av toaletter eller utvidga antalet datorer. Utvecklingsmålen borde, enligt oss, skrivas i två kategorier, fysiska och praktiska, så att överskådligheten blir bättre. Genom att strukturera upp i dessa två kategorier underlättas en överskådlighet och samtidigt förenklas utvärderingsarbetet, då det enklare går att utröna vilka verksamhetsmål som uppfyllts och vilka som kvarstår.

Vi ser fördelar med att tydligt i den lokala arbetsplanen göra kopplingar till rehabiliteringstanken i form av Kriminalvårdens vision ”Bättre ut”⁸⁸. Det huvudsakliga målet som existerar inom Kriminalvården är att de intagna efter avtjänat straff skall komma ut som just bättre människor, att de ska ha en bättre förståelse för sin situation och hur de kan och skall fortskrida för att kunna verka i det samhälle som existerar idag. Utbildning i form av Lärcentrummodellen är en bidragande faktor till att denna måluppfyllelse förverkligas och därför anser vi att en tydligare koppling till denna tanke bör formuleras i samtliga arbetsplaner.

5.5 Metoddiskussion och förslag till vidare forskning

I vårt analys- och diskussionsarbete har vi haft stor hjälp av att ha tillämpat hermeneutiken. Det då vi efter varje varv i den hermeneutiska cirkeln erhållit ny förståelse och ökad kunskap för vårt studieobjekt. Varje varv i cirkeln menar vi leder oss mot en större förståelse, en mindre subjektiv

⁸⁸ Kriminalvården. (2007), *Bättre ut* [www]. Hämtat från <http://www.kriminalvarden.se/upload/om_kriminalvarden/dokument/Visionen_webb.pdf> Publicerat september 2007. Hämtat 17 april, 2009

bild och istället mer saklig tolkning av de lokala arbetsplanerna. Vi har nämligen läst både de lokala arbetsplanerna samt relevant litteratur upprepade gånger och därigenom sett nya saker, fått ny förståelse som lett till nya tolkningar och perspektiv. Vi menar att examensarbetes resultat kan ses som giltiga då vi tydligt redovisat vårt tillvägagångssätt i metodkapitlet samt att vi under hela arbetes gång strävat efter att vara sakliga och systematiska vid undersökningsförfarandet. Vi menar därför att de resultat vi nått både är rimliga och relevanta.

Vi är medvetna om att studiens resultat inte ger oss möjligheten att framföra hur likvärdiga de lokala arbetsplanerna är nationellt inom hela Kriminalvården, utan endast i Region Syd. Intressant vore att fördjupa vår forskning ytterligare och utöka det empiriska materialet till att innefatta samtliga anstalters lokala arbetsplaner för att analysera likvärdigheten dem emellan på ett nationellt plan. Vid en studie som denna hade forskaren nått resultat som visat på variationer rörande likvärdigheten mellan exempelvis de sex olika kriminalvårdsregionerna eller mellan stora och små anstalter. Ett alternativ kan vara att komplettera det empiriska materialet med intervjuer med klienter och berörda pedagoger och på så vis erhålla deras perspektiv. Med dessa parter tankar kring likvärdigheten kan forskningsområdet trianguleras och därmed ges än större tyngd och bredd. Resultatets konsekvenser för läraryrket är framförallt vikten av att lärare är engagerade och känner delaktighet vid själva utformandet av den lokala arbetsplanen. Då kan läraren känna en trygghet i att sedan tillämpa arbetsplanen som ett styrande dokument för det dagliga arbetet och en likvärdig tillämpning av planerna nås i organisationen. Examensarbetet kan fungera som stöd och kan vara till hjälp för pedagoger inom klientutbildningen då de själva skall utforma lokala arbetsplaner med god likvärdighet.

6. Sammanfattning

Syftet med vårt examensarbete är att med hjälp av en kvalitativ innehållsanalys undersöka och därmed nå en djupare förståelse och kunskap kring innehållet och likvärdigheten i Kriminalvårdens klientutbildnings lokala arbetsplaner. Våra forskningsfrågor har fungerat ledande under arbetets gång. Vi har avgränsat oss till att analysera de sju lokala arbetsplanerna som i skrivande stund tillämpas vid de nio anstalterna inom Region Syd, vilket vi ser som en rimlig avgränsning i förhållande till arbetets omfång. För att nå svar på hur likvärdiga de lokala arbetsplanerna är har vi samlat in en empiri bestående av regionens samtliga arbetsplaner och utfört en kvalitativ komparativ analys där vi jämfört arbetsplanernas likvärdighet, i förhållande till styrande dokument och mallar samt utrett vilka dimensioner som betonas i de lokala arbetsplanerna.

Vår studie är av jämförelsekaraktär där forskningsbakgrunden, innehållande bland annat rehabiliteringstanken som växte fram under tidigt 1800- tal som Foucault senare behandlar i sin forskning om brottets utveckling. Även Lipskys teori om gräsrotsbyråkraten samt policy- och organisationsforskning, utgör ett underlag som tillämpas i diskussionen. De områden som vi behandlar i forskningsbakgrunden anser vi både vara relevanta för arbetets uppställda frågeställningar samt för att ge en ökad förståelse för hur klientutbildning bedrivs inom Kriminalvården. Vi har tillämpat kvalitativ metod för att ge oss en ökad förståelse kring likvärdigheten i de lokala arbetsplanerna. Vi har strävat efter att vara sakliga och systematiska vid undersökning och analys av de lokala arbetsplanerna. Vidare menar vi att examensarbets metoddiskussion ger resultatet giltighet, då vi tydligt redovisar för tillvägagångssättet i vår undersökning.

De lokala arbetsplanerna har presenterats i arbetet genom att vi ställt upp dem mot varandra och plockat ut relevanta data och redovisat dessa. Resultaten har därefter diskuterats i förhållande till teori och tidigare forskning. Överlag uppvisar arbetsplanerna en översiktligt god likvärdighet, dock kan variationer ur materialet även fastställas. Resultaten önskar vi tas i beaktande av författarna till arbetsplanerna och av rektor som har yttersta ansvar för de lokala arbetsplaners utformning och likvärdighet samt av lärarstuderande och lärare som troligen själva någon gång skall delta vid författande av arbetsplaner.

Resultat av vikt som vi vill redogöra för är att antagnings- och urvalsprocessen likvärdigt beskrivs i samtliga lokala arbetsplaner, således får klienten oavsett anstalt inom Region Syd samma förutsättningar till studiemotiverande samtal som kan leda och engagera till studier. Ett gemensamt språk i arbetsplanerna kan enligt oss urskiljas men planerna är i behov av att likställas vad gäller tillämpningen. Om en mera likvärdig tillämpning av ett gemensamt språk sker ökar professionalismen inom läraryrket i den form att det bidrar till en bättre kommunikation i och mellan verksamheterna samt att eventuella missförstånd mellan berörda parter kan minimeras då en klar terminologi existerar. Antalet uppsatta utvecklingsmål i arbetsplanerna var varierande till antalet med en spridning från två till tio mål. De var även innehållsligt varierande.

Dokumentation som i vissa lokala arbetsplaner existerar, i andra saknas och som i en del är i behov av revidering är hur planerna behandlar utvärdering och uppföljning av verksamheten och av klienternas studieprogression samt studerandeinflytande i undervisningen. Rörande dessa områden behöver en tydligare likvärdighet fastställas i arbetsplanerna, då variationerna dem emellan är allt för omfattande. Likvärdighet avseende dessa områden bör existera i arbetsplanerna så att de kan realiseras i den praktiska verksamheten och för att utbildningen skall bli mer likvärdig varhelst i Region Syd klienten studerar.

Slutligen vill vi än en gång lyfta Kriminalvårdens vision ”Bättre ut” och kontraktet som förslag på vad som kan tillkomma i både Kriminalvårdens mall samt i den lokala arbetsplanen. Kontraktet ger samtliga berörda parter klarhet i regler och förhållningssätt i ett Lärcentrum. Vi vill poängtera att klientutbildningen är en viktig del av rehabiliteringen som är huvudmålet med kriminalvård.

7. Förteckning över litteratur och andra källor

7.1 Tryckta källor

Alexandersson, Mikael. Dialog och reflektion – Om den lokala arbetsplanens möjligheter, Skolverket. (1998). *Vägar till lokal arbetsplan*. Stockholm: Liber AB

Alvesson, Mats & Sköldberg, Kaj. (2008). *Tolkning och reflektion*. Lund: Studentlitteratur

Andersson, Inger M. Aktionsforskning och skolans arbetsplaner, Skolverket. (1998). *Vägar till lokal arbetsplan*. Stockholm: Liber AB

Bell, Judith. (1998). *Introduktion till forskningsmetodik*. Lund: Studentlitteratur

Christiansen, Tom (m.fl.) (2005) *Organisationsteori för offentlig sektor*. Stockholm: Liber AB

Claesson, Silwa & Dahlgren, Hans. (2002). *Att studera i fängelse – Klientutbildning vid tre kriminalvårdsanstalter*. Göteborg: Göteborgs Universitet

Eriksson Gustavsson, Anna-Lena & Samuelsson, Stefan. (2007). *Kartläggning av intagnas utbildningsbakgrund – studiebehov*. Norrköping. Förlaget Kriminalvården

Foucault, Michel. (2003). *Övervakning och straff*. Lund: Arkiv Förlag

Gilje, Nils & Grimen, Harald. (1992). *Sambällsvetenskapernas förutsättningar*. Göteborg: Daidalos AB

Grønmo, Sigmund. (2006). *Metoder i samhällsvetenskap*. Stockholm: Liber AB

Holme, Idar Magne & Solvang, Bernt Krohn. (1997) *Forskningsmetodik- Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur

Kärreman, Dan & Rennström, Jens. Styning – beteende, resultat och normer, Alvesson, Mats Svenigsson, Stefan (red.) *Organisationer, ledning och processer*. Lund: Studentlitteratur

Lipsky, Michael. (1980). *Street-level bureaucracy*. Dilemmas of the Individual in Public Services. New York: Russell Sage Foundation

Läroplan för de frivilliga skolformerna 1994, Lpf94. Utbildningsdepartementet, Sveriges Riksdag

May, Tim. (2001). *Sambällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur

Om ansvaret för skolan (1990/91:18), Regeringens proposition. Stockholm: Sveriges Riksdag

Patel, Runa & Davidsson, Bo (2003). *Forskningsmetodikens grunder*. Lund: Studentlitteratur

Rudstedt, Staffan. (1994). *I fängelse*. (u o): Tidens Förlag

SAOL13 (2006). *Svenska Akademiens ordlista över det svenska språket*. (13: e uppl.). Stockholm: Norstedts Förlag

Skollagen (SFS 1985: 1100), Stockholm: Sveriges Riksdag

Skolverket. (1996). *Likvärdighet – ett delat ansvar*. Stockholm: Liber AB

Skolverket. (1998). *Vägar till lokal arbetsplan*. Stockholm: Liber AB

Svenska språknämnden. (2006). *Svenska skrivregler*. Stockholm: Liber AB

Wahlström, Ninni. (2002). *Om det förändrade ansvaret för skolan – Vägen till mål- och resultatstyrning och några av dess konsekvenser*. Örebro: Universitetsbiblioteket

Österberg, Jonas. *Arbetsplanen som del i utvecklingsprocessen*, Skolverket. (1998). *Vägar till lokal arbetsplan*. Stockholm: Liber AB

7.2 Elektroniska dokument

Kriminalvården. (2007), *Bättre ut* [www]. Hämtat från <<http://www.kriminalvarden.se/>> Publicerat september 2007. Hämtat 17 april, 2009

Centrum för flexibelt lärande & Lena Nydahl. (2008), (u t) [www]. Hämtat från <<http://www.cfl.se/>> Publicerad september 2008. Hämtat 7 april, 2009

Ole-Johan Eikeland, Terje Manger och Arve Asbjørnsen (red.). (2008). *Utdanning, utdanningsønske og –motivasjon* [www]. Hämtat från <<http://www.norden.org/>> Publicerat september, 2008. Hämtat 6 april, 2009

Kriminalvården. (2007), *Riktlinjer för Kriminalvårdens klientutbildning* [www]. Hämtat från <<http://www.nordvux.net/>> Publicerat april, 2007. Hämtat 14 april, 2009

Kriminalvården. (2007), *Kriminalvårdens klientutbildning – Lärcentrummodellen* [www]. Hämtat från <<http://www.nordvux.net/>> Publicerat augusti, 2007. Hämtat 12 april, 2009

Kriminalvården. (2009), (u t) [www]. Hämtat från <http://kriminalvarden.se/>> Pulicerat (u å) Hämtat 1 maj, 2009

8. Bilagor

Bilaga 1

Förteckning över anstalterna inom Region Syd

Anstalten Fosie

Anstalten Helsingborg

Anstalten Karlskrona

Anstalten Kirseberg

Anstalten Kristianstad

Anstalten Kristianstad Centrum

Anstalten Tygelsjö

Anstalten Ystad

Kvinnoanstalten Ringsjön

* * * * *

Bilaga 2

Lokal arbetsplan – en mall

Målgrupp: Personal vid Lärcentrum

Syfte: Beskriva och konkretisera arbetet vid Lärcentrum lokalt samt underlätta uppföljning och utvärdering

Styrande: ”Nationell arbetsplan för vuxenutbildning vid Lärcentrum inom Kriminalvården.” Vid varje Lärcentrum utformas en *Lokal arbetsplan* enligt nedanstående mall, inom ramen för den *Nationella arbetsplan* som styr arbetet i verksamheten. Den lokala arbetsplanen vänder sig till all personal vid Lärcentrum och har som mål att klargöra gemensamma rutiner från det att en intagen anländer till anstalten/Lärcentrum, till det att betyg har dokumenterats, inklusive uppföljning och utvärdering både på studerande- och verksamhetsnivå. I den lokala arbetsplanen dokumenteras dessutom, för varje kalenderår, ett begränsat antal uppnåendemål som man beslutat om lokalt för att förbättra och utveckla utbildningsverksamheten. I mallen för den lokala planen finns dels givna punkter, dels frågor som underlag för samtal om vad som ska gälla vid just den specifika enheten. Följande punkter ska finnas med i varje *Lokal arbetsplan*:

■ Information till den intagne om möjlighet till vuxenutbildning

- vad? Använd Mall för Information till intagna
- när ges information? (rekommenderas: i samband med verkställighetsplanering)
- var ges information?
- vem ger information?
- hur ges information?

■ Studievägledande samtal

- vem? Den intagne med läraren och/eller studie- och yrkesvägledaren, SYV
- vad? studie- och yrkesbakgrund, önskemål och mål
- när?
- var?

■ Anhållan

- den intagne lämnar en anhållan om att studera
- den intagne får samtalsstöd av lärare/SYV för att själv komma underfund med yttersta målet för sina studier
- lärare/SYV och den studerande skriver en individuell studieplan med utgångspunkt i det uppsatta målet med studierna

■ Individuell studieplan - samtalsstöd (se Nationell arbetsplan s.5, Nätcentrum)

- vem? Läraren och ev. studie- och yrkesvägledaren
- vad? ~ den *enskildes övergripande mål* med studier (Nationell arbetsplan s.6 – lärarens samtalsstöd mycket viktigt) samt *precisering av kurser* på vägen mot detta mål
- ~ omfattning av studier
- ~ övergripande tidsplan för utbildningen
- ~ tidsplanering för respektive kurs (OBS! tillsammans med *ämbesansvarig* lärare)
- ~ tidsplanering – samordning med övriga inslag i VSP
- ~ hänsyn till särskilda behov (strategi, ev. specialläromedel/hjälpmedel etc.)
 - dokumenteras i Nätcentrum

■ Ansökan

- den intagne får en ansökningsblankett att fylla i (enhetlig inom Lärcentrumverksamheten)
- vem är behjälplig?
- hur kommer den till läraren?
- läraren hanterar ansökan genom att undersöka platstillgången lokalt, markerar vid respektive kurs om den studerande antas till plats/ämneslärare lokalt
- ansökan sänds vidare till SYV på CFL
- SYV handlägger ansökan vidare och undersöker platstillgång nationellt
- SYV lämnar besked till den lärare som sânt ansökan

■ Urval/antagning

- prioriteringsordningen gäller när antal sökande överstiger antal studieplatser (se Nationell arbetsplan s.4-5, Urval/antagning)
- läraren gör urval till kurser som finns lokalt medan SYV hanterar detta på nationellt plan. SYV måste ha kännedom om alla antagna, oavsett om de läser för lärare lokalt eller för lärare på distans
- hur återkopplas till verkställighetsplanen, VSP?

■ Studerandeinflytande

- syfte? Förbättra utbildningsverksamheten ur ett studerandeperspektiv.
- vad? (t.ex. gällande kursutbud, studiemiljö, arbetsätt...)
- hur?
- i vilka sammanhang?

Rekommenderas: individuella uttrycksmöjligheter då det kan finnas stora påtryckningar i gruppsammanhang, vilket kan bli en maktfaktor.

■ Uppföljning av individuell studieplan

- vem? Den studerande och läraren
- hur?
- när?
- hur återkopplas till VSP:n?

■ Utvärdering av studier och måluppfyllelse

- vem? Den studerande
- hur?
- när?
- (hur) återkopplas till (den) studerande?
- hur dokumenteras utvärderingen?
- vem gör det?
- spridning, analys, ev. åtgärder?

■ Uppföljning och utvärdering av den lokala utbildningsverksamheten

- utifrån årets särskilda mål i nationella arbetsplanen
- utifrån årets särskilda mål i lokala arbetsplanen
- hur?
- när?
- vem/vilka?
- analys?
- åtgärder?
- dokumentation?
- spridning?

■ **Prövning** (inom Lärcentrum-nätverket av ämnesbehörig lärare; se vidare Nationell arbetsplan s.5)

- rutiner? (anmälan, kontakt med aktuell lärare, tidbokning, plats, genomförande, dokumentation)

■ **Nationella prov**

- rutiner? (ansvar för och hantering av prov, sekretess före och efter genomförande; arkivering)

■ **Betyg**

- rutiner? (tydlighet gentemot studerande, hantering från satt betyg till utfärdat originalbetyg)

■ **Dokumentation**

- all studiedokumentation görs i Nätcentrum (tills det är fullt utbyggt dokumenteras i lärarens dator)

- vem dokumenterar?

- koppling till VSP?

- rutiner vid flyttning mellan anstalter?

■ **Lokala utvecklingsmål**

- vad är mest angeläget att utveckla/förbättra det närmaste året, inom ramen för den Nationella arbetsplanen?

- begränsa antal mål

- mätbara mål

- kalenderårsperiod

- struktur för genomförande, uppföljning och utvärdering

Se punkt ovan för utvärdering

Generellt på lokal nivå gäller det att arbeta för ökad samverkan internt kring VSP och för ökat helhetstänkande kring den intagnes situation.

* * * * *